

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Motivace k dobrovolnictví v OS Malíček

*Motivation for volunteering in civil society organization called
Malíček*

Praha 2012

Vedoucí práce:
PhDr. Jiří Tošner

Autorka práce:
Michaela Trčková

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 9. 2012

.....

Michaela Trčková

Anotace

Předmětem bakalářské práce „*Motivace k dobrovolnictví v OS Malíček*“ je vyjádření velikosti a významu dobrovolnictví v České republice v jednotlivých oblastech, ve kterých jsou neziskové organizace činné. Teoretická část se zabývá historií a možnostmi současného dobrovolnictví a podkryvá jeho problematiku.

Jádrem celé práce se stal kvalitativní výzkum, jehož cílem je zmapovat motivaci dobrovolníků. Cílem otázek bylo zjistit, proč se dobrovolníci rozhodli právě pro práci s dětmi a proč s tak malými dětmi – v kojeneckém ústavu.

Annotation

The goal of the bachelor thesis: „*Motivation for volunteering in civil society organization called Malíček*“ is to formulate size and value of volunteering in the Czech Republic. The theoretical part deals with history and current possibilities of voluntary work and uncovers issues of volunteering.

The fundamental component of this work constitutes the qualitative research with the aim to monitor the motivation of volunteer workers. The questions was to find out why volunteers choose just to work with children and why such young children – in social affairs institute for infants.

Klíčová slova

Dobrovolnictví, dobrovolník, velikost dobrovolnictví, hodnota dobrovolnické práce, motivace k dobrovolnictví, koordinátor, ochota, entuziasmus

Keywords

Volunteering, volunteer, size of volunteering sector, value of volunteering, motivation towards volunteer work, coordinator, willigness, enthusiasm

ÚVOD.....	8
1 Motivace	9
1.1 Definice pojmů	10
<i>1.1.1 Motivace.....</i>	<i>10</i>
1.2 Motivy	11
<i>1.2.1 Druhy a formy motivů</i>	<i>11</i>
1.3 Základní zdroje motivace.....	12
<i>1.3.1 Potřeby</i>	<i>12</i>
<i>1.3.2 Hodnoty.....</i>	<i>12</i>
1.4 Teorie motivací.....	13
<i>1.4.1 Psychoanalytická teorie motivace</i>	<i>14</i>
1.4.1.1 Murrayho teorie.....	14
<i>1.4.2 Behavioristická teorie motivace</i>	<i>16</i>
1.4.2.1 Empirický determinismus	17
<i>1.4.3 Kognitivní teorie motivace.....</i>	<i>17</i>
<i>1.4.4 Humanistická teorie motivace.....</i>	<i>17</i>
1.4.4.1 Maslowova hierarchie potřeb	17
<i>1.4.5 Další teorie motivace</i>	<i>18</i>
1.5 Motivace k dobrovolnictví	19
<i>1.5.1 Typologie motivací k dobrovolné činnosti</i>	<i>20</i>
1.5.1.1 Konvenční či normativní motivace	20
1.5.1.2 Reciproční motivace.....	20
1.5.1.3 Nerozvinutá motivace.....	20
1.6 Nevhodné motivy pro dobrovolnickou práci.....	20
2 Dobrovolnictví.....	21
2.1 Vymezení pojmů	22

2.1.1	<i>Dobrovolnictví</i>	22
2.1.2	<i>Dárcovství</i>	22
2.1.3	<i>Dobrovolník</i>	22
2.1.4	<i>Filantropie</i>	23
2.1.5	<i>Prosociální chování</i>	23
2.1.6	<i>Altruismus</i>	23
2.2	Historie dobrovolnictví	24
2.2.1	<i>Středověk</i>	24
2.2.2	<i>Preindustriální období</i>	25
2.2.3	<i>Období industrializace, nástup kapitalismu</i>	25
2.2.4	<i>Situace po roce 1945</i>	26
2.2.5	<i>Situace po roce 1989</i>	27
2.3	Dobrovolnictví v Evropě	28
2.4	Kdo je dobrovolník?	28
2.4.1	<i>Právní rámec</i>	29
2.5	Dělení dobrovolnictví	29
2.5.1	<i>Dělení podle oblasti společenského života, které se vykonávaná činnost dotýká</i> <i>29</i>	
2.5.2	<i>Dělení podle jedinců, kterých se vykonávaná činnost dotýká</i>	29
2.5.3	<i>Dělení na základě časového hlediska</i>	30
2.5.4	<i>Dělení podle způsobu vzniku</i>	30
2.5.5	<i>Dělení podle typu činnosti</i>	31
2.6	Oblasti dobrovolnictví	31
3	Neziskové organizace a jejich vztah k dobrovolníkům	32
3.1	Definice neziskových organizací	32
3.2	Využití dobrovolníků v neziskových organizacích	33
3.2.1	<i>Důvody organizací pro využití práce dobrovolníků</i>	33

3.2.1.1	Levný zdroj pracovní síly.....	34
3.2.1.2	Změna strategie, zpětná vazba.....	35
4	OS Malíček.....	35
4.1	Charakteristika programu.....	35
4.2	Historie.....	36
4.3	Dobrovolníci v OS Malíček.....	37
5	Výzkumná část.....	37
5.1	Výzkumný problém.....	37
5.2	Výzkumný cíl.....	38
5.3	Výzkumná strategie.....	38
5.4	Sběr dat.....	39
5.4.1	Výběr vzorku.....	39
5.4.2	Výzkumný vzorek.....	40
5.4.3	Průběh rozhovoru.....	41
5.4.4	Struktura rozhovoru.....	41
5.5	Etické otázky výzkumu.....	42
5.6	Analýza dat – otevřené kódování.....	42
5.6.1	<i>Kategorie „prvotní impuls“.....</i>	<i>43</i>
5.6.1.1	Subkategorie č. 1: Touha zužitkovat volný čas a naplnit ho něčím smysluplným	44
5.6.1.2	Subkategorie č. 2: Dobrovolníkem díky někomu z okolí.....	44
5.6.1.3	Subkategorie č. 3: Reakce okolí na rozhodnutí stát se dobrovolníkem.....	45
5.6.1.4	Subkategorie č. 4: Povědomí o dobrovolnictví.....	46
5.6.1.5	Subkategorie č. 5: Pozitivní vztah k dětem.....	46
5.6.1.6	Subkategorie č. 6: Víra.....	47
5.6.2	<i>Kategorie „kompetence k dobrovolné činnosti“.....</i>	<i>48</i>
5.6.2.1	Subkategorie č. 1: Zkušenosti s malými dětmi.....	48

5.6.2.2	Subkategorie č. 2: Osobnostní rysy	48
5.6.2.3	Subkategorie č. 3: Časové hledisko	49
5.6.2.4	Subkategorie č. 4: Obavy	50
5.6.2.5	Subkategorie č. 5: Školení a další vzdělávání	51
5.6.3	<i>Kategorie „satisfakce z dobrovolné činnosti“</i>	52
5.6.3.1	Subkategorie č. 1: „Nedělám nic výjimečného.“	52
5.6.3.2	Subkategorie č. 2: Vnitřní naplnění	53
5.6.3.3	Subkategorie č. 3: Cíl	53
5.6.3.4	Subkategorie č. 4: Důvod k ukončení činnosti	54
5.6.4	<i>Kategorie „vztah s klientem“</i>	55
5.6.4.1	Subkategorie č. 1: „Nejsou to žádní chudáčkové, jen potřebují lásku.“	55
5.6.4.2	Subkategorie č. 2: Vývoj vztahu	56
5.6.4.3	Subkategorie č. 3: Adopce	58
5.6.5	<i>Kategorie zpětná vazba</i>	59
5.6.5.1	Subkategorie č. 1: Supervize	59
5.6.5.2	Subkategorie č. 2: Vztahy na pracovišti	60
5.6.5.3	Subkategorie č. 3: Vztahy s ostatními dobrovolníky	61
5.6.5.4	Subkategorie č. 4: „Mám na koho se obrátit v případě problému.“	62
5.6.5.5	Subkategorie č. 5: „Osobně bych některé věci zlepšila, ale vím, že to není lehké.“	63
5.6.5.6	Subkategorie č. 6: „Váží si společnost naší práce?“	64
5.7	Shrnutí výzkumu	65
5.8	Srovnání výzkumu s již realizovanými výzkumy	66
ZÁVĚR		67
Seznam použité literatury		69
Seznam příloh		72

ÚVOD

„Pouze život, který žijeme pro ostatní, stojí za to.“

Albert Einstein

Dobrovolníci a jejich nezištná, bezplatná pomoc, se v dnešní době stále častěji dostávají do popředí zájmů nejen nejrůznějších neziskových organizací, ale společnosti všeobecně. Naštěstí už v dnešní době z dobrovolnictví částečně vymizelo ono dlouho proklamované „budování socialismu“, které v sobě nese právem negativní konotace z dob minulých. Co ovšem člověka vede k tomu, aby se do něčeho takového pustil? Přeci jen je to činnost vyžadující nasazení, čas, dostatek energie, soustavnost a bezbřehou trpělivost. A podle čeho si vybírá potencionální dobrovolník organizaci? Typ pomoci, pro kterou se rozhodne? Jak se dobrovolná činnost oceňuje a proč se do dobrovolnictví vůbec pouští? Právě tyto otázky mě vedly k výběru tématu pro moji bakalářskou práci. Dobrovolníci se stávají nezastupitelnou součástí rozličných organizací, které jsou na nich leckdy existenčně závislé. Nejpopulárnější organizace, ve kterých jsou lidé ochotni pomáhat, se nejčastěji zabývají pomocí v oblasti humanitární, ekologické, v sektoru lidských práv a v neposlední řadě v oblasti sociální a zdravotní. Motivace je fascinující, stejně jako mnoho teorií o jejím vzniku a uspokojování lidských potřeb, jak jsem se snažila ve své práci zachytit. Oblast motivace k dobrovolnické činnosti není dosud dostatečně probádána. Bez znalosti motivace však nelze pochopit chování a jednání druhých lidí (potencionálních dobrovolníků), není možné na ně působit a v jakékoli formě je ovlivňovat, nabízet jim vhodnou pomoc, vést je a předcházet možným komplikacím.

Osobně jsem přesvědčena, že nejtěžší krok k dobrovolnictví je ten první. Najít v sobě dostatek odvahy, zeptat se sám sebe a přiznat si, zda na to mám, ve které oblasti bych mohla být nejužitečnější a konečně, která organizace se díky mně stane silnější...když si člověk odpoví, upřímně a bez hraní si na lepšího, na těchto pár otázek a najde odpovědi, které mu připadají jako správné, může si být jistý, že dobrovolníkem zůstane na dlouhou dobu.

Pomáhat druhým, jinak, než jen zasláním dárcovských SMS, v sobě totiž nese neskutečný pocit, kdy je člověk právem hrdý sám na sebe, má dobrý pocit z toho, co dělá, může se to pro něj stát předmětem realizace a potěšení. A ještě intenzivnější pak může být setkání a práce s organizací podobného typu, jako je OS Malíček, ve kterém jsem zpracovala

svoji výzkumnou část. Z čisté dobročinnosti se může vytvořit neskutečně silné pouto, zvláště pak, když se člověk dostane mezi děti, často ty nejmenší. Malé, krásné, bezbranné. Tam si teprve uvědomí, jakou sílu může mít lidské pohazení, hlas, smích, objetí. Pro většinu z nás jsou to naprosto přirozené věci, pro děti v kojeneckých ústavech moment, který nezevšední.

OS Malíček je jedno z mála občanských sdružení, které má dlouhodobě naplněný počet dobrovolníků a stále se průběžně hlásí noví, kteří nemohou být aktuálně do projektu zapojeni, protože každé dítě, které dobrovolníka potřebuje, ho také v současné chvíli má. Dobrovolníci si Malíček většinou najdou samy z médií nebo na doporučení známých. Malíček nemusí organizovat žádné propagační akce zacílené na nábor dobrovolníků, a přesto si k němu lidé najdou cestu sami. Je úžasné, že existuje projekt, který je pro potenciální dobrovolníky lákavý napříč věkovými kategoriemi, profesemi a částečně i pohlavím (do projektu je samozřejmě zapojeno daleko více žen). Tento jev, tedy dostatek zájemců o práci dobrovolníka v Dětském centru při FTN v Praze 4 – Krči, mě přivedl k myšlence zabývat se jejich motivací.

1 Motivace

„Je-li život soutěží o přežití, proč okolo sebe vidíme tolik spolupráce?“

Matt Ridley, Původ ctnosti

Touto a podobnými otázkami o tom, co nás vede k určitému způsobu jednání a k určitým činnostem, se zabývá lidstvo už odnepaměti. Abychom mohli na tuto otázku odpovědět, musíme si nejprve vymezit obecnou terminologii, vymezit si pojmy jako motivace a motiv a představit si několik základních teorií motivace.

Motivace jako taková je jedním z hlavních témat psychologických věd. Odpradávná se člověk sám sebe ptal, proč a jak jedná, za jakým účelem a jaké k tomu má vnitřní pohnutky. Motivaci bychom tak mohli nazvat jako vnější nebo vnitřní faktor (soubor faktorů) vedoucí k energetizaci a zacílení organismu. Tím se usměrňuje naše chování a jednání pro dosažení určitého cíle. V oblasti motivace můžeme nalézt přibližně od 30. let 20. století až do současnosti velké množství výzkumů.

Motivace je u každého člověka složitou záležitostí. Nejsme totiž nikdy motivováni jen jedním motivem, ale vždy komplexem, v němž jsou motivy vzájemně propojeny a ovlivňují se. Pochopení motivace nám má vysvětlit volbu jedince mezi různými možnostmi jednání a myšlení. (Homola, 1972)

Jiný koncept nalezneme např. u Nuttina, který ve shodě s empiristickou filozofií tvrdí, že motivace je vlastně hypotetický proces a konkrétní zaměření na ten či onen způsob jednání potom určuje výchova ve smyslu: „co je v hlavě, nemohlo tam vzniknout jen tak“. Nicméně do hry podle něj vstupují i vnější podmínky, které nelze od těch vnitřních nikdy zcela přesně odlišit – proto je třeba uvažovat zvlášť o motivaci, která v sobě zahrnuje i samotnou cestu k cíli (naučená, tedy taková, u které se nejedná o vrozený instinkt), a motivaci, která je daná cílem, přičemž cesta k jejímu naplnění je volena podle aktuálních podmínek. Osoba v tomto případě přeskakuje od jedné činnosti ke druhé, podle toho, co jí přináší uspokojení. (Nakonečný, 1996)

1.1 Definice pojmů

Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2000, s. 328) popisuje motivaci jako „*proces usměrňování, udržování a energetizace chování; nejčastěji je chápána jako intrapsychický proces zvýšení nebo poklesu aktivity, mobilizace sil, energetizace organismu; v zaměření motivace se uplatňuje osobnost jedince, jeho hierarchie hodnot i dosavadní zkušenosti, schopnosti a naučené dovednosti.*“ Motivace je intrapsychicky probíhající proces, vyúsťující ve výsledný vnitřní stav, motiv. Je nutno rozlišovat konečný cíl, jímž je opět nějaký druh vnitřního stavu, obecně nazývaný uspokojení, a prostředky, jimiž se tohoto uspokojení dosahuje. (Nakonečný, 1997)

1.1.1 Motivace

Pojem motivace je odvozen z latinského slovesa *movere*, tj. *hýbati, pohybovati*. Podle Homoly (1972, str. 11) „*je obecným označením pro všechny podněty, které vedou k určitému chování*“.

Další způsob, poněkud jednodušší, přímočařejší a jasnější, jak definovat motivaci souhrnem určitých jevů, uvedl Smékal (2002, str. 232): „*Obsah činnosti člověka – jak předmětné, tak sociálních styků – je determinován a regulován systémem rysů, stavů, potřeb a procesů, které bývají zařazovány pod kategorii zaměřenosti a souhrnně bývají označovány*

jako motivy.“ A dále, ve shodě s jinými autory (např. Nakonečný, 1997), odlišuje tyto motivy coby vnitřní hnací síly od incentiv, které představují „*pobídky k jednání přicházející zvenčí (příkaz, úkol, očekávaná odměna či trest).*“ (Smékal, 2002, str. 232)

1.2 Motivy

Příčiny či důvody lidského chování, které mu dávají psychologický smysl, jsou nazývány motivy. Motivy vysvětlují, proč má chování člověka určitý směr a probíhá s vynaložením určité míry energie. Vnitřní *proč* vždy vyjadřuje dosažení nějakého druhu uspokojení. Psychologický slovník definuje motiv jako „*pohnutku, příčinu činnosti, jednání člověka zaměřené na uspokojení určité potřeby; motivace má cíl a směr, intenzitu, trvalost*“ (Hartl, Hartlová, 2000, str. 327). „*Motiv je označení určitých vnitřních podmínek, které vzbuzují a udržují aktivitu člověka, a které určují, že se chová určitým způsobem*“ (Homola, 1972, str. 13). Tentýž autor (1972, str. 20) dále uvádí, že „*pro každého jedince je charakteristický určitý relativně stálý soubor motivů, který se obvykle označuje jako motivační systém osobnosti. Je uspořádán hierarchicky... Motivační systém se vytváří během života jedince a není zcela konzistentní... V utváření a formování našich motivů hraje značnou roli okolí, především sociální.*“

1.2.1 Druhy a formy motivů

Pokud uvažujeme o motivu jako o příčině či důvodu lidského chování, je jasné, že můžeme hovořit o velké pluralitě motivů, neboť existuje celá řada psychologických důvodů lidského chování. Následující dělení vychází z různých forem motivů:

Pud – psychologický stav, který vyjadřuje nediferencovanou, neuvědomovanou nebo nedostatečně uvědomovanou potřebu subjektu. Pud je dočasný jev s poměrně naléhavou snahou po jeho uspokojení. (Abramenkovová, 1987)

Zájem – schopnost trvalejšího zaměření, soustředění na určitou činnost, s výrazným emočním doprovodem. Trvalejší zájem označujeme pojmem záliba. (Hartl, 1993)

Aspirace (ambice, ctižádost) – „*snaha o uplatnění, o získání určité společenské pozice, o určitou míru výkonu, o dosažení konkrétních úspěchů... Výše nároků, které někdo klade na svůj výkon.*“ (Nakonečný, 1995, s. 215)

Cíl - uvědomělý směr motivované aktivity, když chceme něčeho dosáhnout, něco vykonat, něčemu se vyhnout, něco dělat či nedělat apod. (Hartl, 1993)

Ideály - jsou vzorové cíle, např. ideál životního partnera, způsobu života (Hartl, 1993).

Zvyk – „*opakovaním získaný sklon k vykonávání určitého úkonu, činnosti v dané situaci nebo na daný podnět.*“ (Hartl, 1993, s. 118)

Dalším dělením motivů může být rozdělení dle druhů motivů. Nejčastěji se setkáváme se s následujícím rozdělením:

Primární motivy – motivy vrozené, biologické, tedy takové motivy, které mají zajistit přežití jednotlivce nebo celého druhu, patří sem potřeba potravy, tepla, aktivity, sexuální potřeby atd.

Sekundární motivy – motivy získané, podmíněné společenskými faktory, jedná se především o motivy, které vedou k rozvoji osobnosti, podléhají vlivům učení a patří mezi ně většina sociálních potřeb; potřeba poznání, seberealizace atd.

1.3 Základní zdroje motivace

Jako základní zdroje motivace člověka uvádí Švancara (2003, str. 137) následující:

- potřeby
- hodnoty

1.3.1 Potřeby

Potřeba je považována jako jeden ze základních zdrojů. Pod potřebou můžeme rozumět nedostatek něčeho, pro daného jedince nezbytného, nebo důležitého. Potřeby z hlediska psychologického, členíme nejčastěji podle Maslowova pyramidového uspořádání hierarchie lidských potřeb. V tomto uspořádání platí, že pro uspokojení vyšších potřeb je třeba, alespoň z části, uspokojit potřeby nižší. Výjimku z tohoto pravidla mohou tvořit zkušenosti a potřeby, které byly uspokojeny již v dětství (zanedbávání pocitu hladu ve prospěch tvořivosti nebo poznávání).

1.3.2 Hodnoty

Jedná se především o snahu zvýšení nebo udržení stávající hranice hodnot jednotlivce, dané skupiny nebo hodnot celospolečenských. Některé hodnoty si člověk tvoří subjektivně, jiné přebírá od svého prostředí. Mezi obecně uznávané hodnoty patří zdraví, rodina, přátelství, společenské postavení, láska, peníze, pravda a další. Bedrnová a Nový (2002, str. 321) uvádějí v rozšířené Sprangerově typologii následující osobnostní typy:

- **Teoretický** – zaměření na hledání pravdy, uvažování, kritiku; nejvyšší hodnotou je poznání
- **Ekonomický** – tendence všechno měřit užitečností, praktičností; zaměření na prospěch, prosperitu, hromadění majetku; nejvyšší hodnotou je užitek
- **Estetický** – orientace na formu a harmonii, tendence k individualismu a soběstačnosti; nejvyšší hodnotou je krása
- **Sociální** – směřování k nesobečnosti, altruismu, hodnotě mezilidských vztahů; nejvyšší hodnotou je láska
- **Politický** – zaměření na soutěžení, příležitostí ovládat druhé, uplatňovat vliv; nejvyšší hodnotou je moc
- **Náboženský** – tendence k absolutním, božským hodnotám, hledání mystických náboženských zkušeností; nejvyšší hodnotou je jednota
- **Technický** – zaměření na porozumění a rozvoji techniky; nejvyšší hodnota zřejmě funkčnost
- **Sportovní** – upřednostňování adrenalinových aktivit, fair play, udržování se ve výborné fyzické kondici; nejvyšší hodnotou je zřejmě úspěch.

V praxi se zřejmě nevyskytují jedinci, kteří by byli zástupcem pouze jednoho typu. Pro dobrovolnickou činnost budou zřejmě nejvhodnější typy sociální, náboženské, sportovní, politické či estetické, nebo jejich vzájemné kombinace. (Bedrnová, Nový, 2002, str. 321)

1.4 Teorie motivací

Dnešní literatura přináší mnoho velmi rozlišných pojetí podstaty lidského chování a jednání. Neexistuje žádná jednotná koncepce vysvětlující problematiku motivace komplexně. Existuje jen mnoho teorií. Dělení teorií motivace dle Nakonečného (1997, str. 149) zachycuje následující tabulka. Nejznámějším teoriím motivace se blíže věnuji.

Tab. 1: Základní přehled pojetí motivace a pojmů

TEORIE	AUTOR	ZÁKLADNÍ POJMY	EMPIRICKÉ TĚŽIŠTĚ	ZÁKLADNÍ PRINCIP CHOVÁNÍ	PŘINCIP HOMEOSTÁZY	FENOMENOLOGICKÝ PŘÍSTUP
Psychoanalytická	S. Freud (1900-1920)	Id, ego, superego, pud, princip slasti, princip reality	Neurózy, sny, obrana, chybné úkony, nevědomí	Redukce instinktivního nutkání (volná energie)	Ano	Ne
Behavioristická	Pavlov, Skinner, Hull, Spence, Dollard, Miller (1930-1950)	Drive, habit, incentiva, redukce popudu (drivu), anticipační cílová odpověď	Deprivační vlivy na intenzitu chování a rezistenci k vyhasinání, podmiňování bolestivých reakcí, sekundární drivy	Redukce interní stimulace („drive stimuli“)	Ano	Ne
Sociálního učení	J. B. Rotter (1955-1975)	Expektance, generalizovaná expektance, „lokus kontroly“	Změna expektancí a jejich generalizace, hledání a využití informací	Uspokojení potřeb	Ne	Ne
Výkon	Atkinson, McClelland (1950-1970)	Motiv, expektance, incentiva, emoční anticipace, tendence	Persistence ve výkonových úkolech, preference nížka, úroveň aspirace	Indukce pozitivních a redukce negativních emocí	Ne	Ne
Topologická	K. Lewin (1920-1940)	Tenze, valence, životní prostor, psychologická distance	Návrat k nedokončeným úkolům, substituce, úroveň aspirace, konflikt	Ustavení ekvilibria mezi regiony pole	Ano	Ano
Atribuce	Heider, Kelley, Werner (1960)	Atribuce kauzality, schémata, dimenze expektance, afekt	Kauzální inference, změny expektance, interpersonální reakce	Získání informace	Ne	Ano
Humanistická	Maslow, Rogers (1950-1970)	Pozitivní sebepojetí, sebeaktualizace, hodnoty	Diskrepance ego-ideál, otevřenost zkušenosti, seberelizující se osobnost	Sebeaktualizace, evaluace	Ne	Ano

1.4.1 Psychoanalytická teorie motivace

Zdrojem této teorie je dílo S. Freuda. „*Podstata člověka je pudová, a v jeho duševním životě se proto prosazují nevědomé tendence a touha po slasti... Každý člověk má konstantní množství energie, kterou pudy zaměřují na určité objekty... Není-li dosaženo uspokojení ve vztahu k danému objektu, neodreagovaná energie se městná a je uvolňována náhradním způsobem, např. sublimací původní tendence... Uvolnění energie blokuje princip reality a osobní morálka.*“ (Nakonečný, 1997, s. 152 – 153)

1.4.1.1 Murrayho teorie

Z psychoanalytické teorie motivace vyšel i Henry Murray. Murray vidí rozdíl mezi potřebami a chtěním. Potřeby dle něj vycházejí z mozku a chtění je mentální povahy. Dále potřeby rozdělil na viscerogenní a psychogenní. Viscerogenní potřeby vycházejí z pravidelně se opakujících fyziologických potřeb člověka. Patří sem potřeba kyslíku, vody, potravy a tak dále. Psychogenní potřeby jsou projevem mozkové aktivity, vycházejí z povahového zakotvení jedince a nesouvisí s fyziologickými potřebami. Dle Murraye jsou značné

individuální rozdíly v úrovni i intenzitě všech potřeb u jednotlivých lidí. Uvádím tabulku Murrayho psychogenních nejdůležitějších potřeb. (Plháková, 2003, str. 367)

Tab. 2: Přehled Murrayho psychogenních potřeb

Oblast	Potřeba čeho	Typický vzorec vyjádření potřeby
Ambice	Úspěšného výkonu	Překonávání překážek
	Uznání	Popisování vlastních výkonů a úspěchů
	Předvádět se	Snaha druhé lidi zneklidňovat nebo šokovat
Vztah k neživým předmětům	Přisvojování	Získávání věcí
	Pořádku	Uklízení a uspořádávání věcí
	Uchování	Shromažďovat věci
	Tvoření	Budování něčeho nového
Obrana sociálního statusu	Vyhýbat se nezdaru, ostudě či ponížení	Utajování slabostí a neúspěchů
	Hájit se	Vysvětlování či omlouvání se
	Bránit se	Snaha pomstít se
Moc	Nadvlády	Řízení chování druhých lidí
	Podřizování se	Snaha spolupracovat nebo poslouchat
	Nezávislosti	Snaha bránit se ovlivňování či donucování
	Opozice	Vyjadřování nesouhlasných či protikladných názorů

	Agrese	Útočení na lidi a jejich ponižování
	Ponížení	Prosby za odpuštění, zpovídání se z hříchu
Citové vztahy k lidem	Sdružování	Trávení času s druhými lidmi
	Odmítání	Ignorování druhých lidí
	Pečování	Starostlivé pomáhání lidem
	Nechat o sebe pečovat	Přijímání péče a pomoci
	Hry	Vyhledávání a rozptýlení prostřednictvím her
Výměna informací	Poznávání	Dotazování
	Poučování	Předávání informací druhým lidem

1.4.2 Behavioristická teorie motivace

V minulosti byla tato teorie založena především na experimentech se zvířaty. Laboratorní poznatky a výsledky však měly malou vypovídací hodnotu a nedovolovaly zobecnění, která by byla přenositelná i na člověka a dala se k němu vztahovat. V behaviorismu se stále ještě udržuje úzké pojetí motivace jen jako procesu energetizace chování, což vyjadřuje klíčový pojem *drive* (proměnná, jejíž vliv může být dobře kontrolován – druh deprivace, a měřen – intenzita chování), a zaměřenost chování je považována za funkci učení. (Nakonečný, 1997)

Dollardova a Millerova teorie učení označuje motivací jakýkoli silný podnět, který vyvolává odezvu, tzv. pudová potřeba. Pudové potřeby jsou vnější události, např. nepříjemná hlasitá hudba, nebo jsou vrozené a nazývají se primární pudové potřeby, např. bolest, hlad, žízeň. Na základě primárních potřeb si člověk osvojuje potřeby sekundární. (Drapela, 1997)

1.4.2.1 Empirický determinismus

Základem této teorie je, že neříká, proč jevy vystupují, ale pouze popisuje, jak a kdy vystupují. Zdůrazňuje, že chování je vysvětleno, když může být zákonitým způsobem vztahováno k nějakému jinému znaku pozorování, když jsou specifikovány motivační nebo instinktivní síly, které ho produkují, když je odhalena historie jeho zpevnování, nebo když jsou indikovány jeho cíl a záměr. Představitelem teorie empirického determinismu byl například Bolles. (Nakonečný, 1997)

1.4.3 Kognitivní teorie motivace

„Kognitivní teorie zdůrazňují důležitost psychologické úrovně motivačních vlivů na chování... Mezi příklady takových kognitivních a psychosociálních motivačních faktorů patří:

- **Zvídavost** – lidé jsou motivováni k vyhledávání a zkoumání informací, a to i tehdy, jsou-li jejich biologické potřeby naplněny
- **Kognitivní důslednost** – lidé jsou motivováni k přemýšlení a jednání důsledným způsobem, aby se tak vyhnuli nepříjemné kognitivní disonanci
- **Potřeba vlivu** – lidé jsou motivováni k uplatňování vlády (kontroly)
- **Potřeba úspěchu** – motivace dosahovat vysokých standardů výkonu či úspěšnosti“
(Hill, 2004, s. 113)

1.4.4 Humanistická teorie motivace

Rozhodující vliv na chování člověka má vůle a hlavním hlediskem je systém osobních hodnot. Klíčovými pojmy jsou seberealizace a sebeaktualizace. (Nakonečný, 1997)

Základem pro vznik motivace chování je potřeba. Potřeba se projevuje jako impulz k vyhledání a dosažení určitého cíle. Potřeby neexistují izolovaně, nezávisle na sobě, ale vytvářejí složité hierarchicky uspořádané vztahy v rámci struktury osobnostní hierarchie potřeb člověka.

1.4.4.1 Maslowova hierarchie potřeb

Dle hierarchie potřeb A. Maslowa, rozlišujeme potřeby *primární*, tedy vrozené a *sekundární*, tedy získané v procesu ontogeneze. (Čížková, 1999)

Na základě individuální hierarchie potřeb vzniká motivační zaměření osobnosti člověka. „*Jedinci snažící se o sebeaktualizaci, kteří jsou přiměřeně uspokojováni ve svých základních potřebách, jsou vyvrátelejší a lidštější a dospívají k vývojově vyšším motivacím...*

Maslow je charakterizuje jako lidi oddané nějakému úkolu či něčemu mimo sebe, jako lidi odevzdávající se něčemu, obětující se a přijímající nějaké poslání, oddané něčemu neosobnímu či nadosobnímu.“ (Nakonečný, 1997, s. 166)

Tab. 3: Maslowova pyramida potřeb

Potřeby člověka jsou dle Maslowa uspořádány od potřeb nejnižších (základních) po nevyšší (potřebu seberealizace). Maslow se domnívá, že v prvních čtyřech kategoriích jsou potřeby nedostatkové, tedy deficientní. Na 5. stupni je potřeba seberealizace, kterou Maslow označuje jako metapotřebu. Při konfliktu potřeb na různých stupních zvítězí vždy potřeba na nižším stupni pyramidy.

1.4.5 Další teorie motivace

Teorie „já“ – představitelem je Carl R. Rogers, který významně ovlivnil „pomáhající profese“ ve Spojených státech i v zahraničí. Navrhl novou teorii osobnosti, v jejímž středu stojí pojem „já“, zdůrazňující jednotu a jedinečnost každého člověka. Člověk usiluje o sebeaktualizaci a činí tak prostřednictvím uspokojování svých potřeb. Tento proces vyvolává určité chování, které je motivováno přítomnými potřebami a je doprovázeno emocemi tím více, čím si člověk uvědomuje význam svého snažení. (Drapela, 1997)

Holistická teorie – představitelem je Kurt Goldstein. Směřování k sebeaktualizaci považuje za motiv, který uvádí organismus do pohybu; je to pudová tendence, která organismem hýbe (Drapela, 1997).

1.5 Motivace k dobrovolnictví

Pohnutek, proč se lidé rozhodnou stát dobrovolníkem může být celá řada. Někteří mají potřebu být užiteční, jiní se cítí být společnosti „dlužni“, jiní chtějí být v kontaktu s lidmi, získat nové zkušenosti, dovednosti.

Problém ve výzkumu motivace je ten, že se vztahuje k nejkomplicovanějším a nejjemnějším psychickým procesům, které jsou velmi obtížně izolovatelné, a tudíž takřka neanalyzovatelné. Nemůžeme je ani přímo změřit, jejich existenci usuzujeme nejčastěji na základě změn chování.

V letech 1999-2000 proběhl v České republice výzkum dárcovství a dobrovolnictví, který byl zaměřen jak na získání informací o postojích veřejnosti k dobrovolnictví, tak k získání informací o motivech jednotlivých dobrovolníků. Výsledky tohoto výzkumu zpracoval ve své knize Pavol Frič a kolektiv a je z nich patrné, že u nás se 95% dobrovolníků věnuje dobrovolnictví kvůli pocitu smysluplné práce, 77% kvůli posílení sebevědomí a 71% chce vyplnit volný čas.

Vzhledem k nulovému finančnímu ohodnocení jsou pak největší odměnou za dobře odvedenou práci pocity užitečnosti, nové zkušenosti, dovednosti a v neposlední řadě i nové sociální kontakty, které člověk tolik potřebuje a od přírody vyhledává.

Mnoho dobrovolníků pak jako nejcennější zpětně hodnotí pozorování sama sebe v kontaktu s druhými lidmi v situacích, do nichž by se běžně nedostali. Dále pak učení se zodpovědnost, toleranci, trpělivosti a komunikaci. Taková činnost člověka vnitřně obohatí a psychicky posílí. Se stále snazším získáváním informací a všeobecné osvětě stoupá počet těch, kteří by se rádi stali dobrovolníky. Chtějí se zapojit a je jedno, jsou-li to studenti, matky na mateřské dovolené, které chtějí být užitečné i mimo domov, senioři, kteří se nechtějí cítit zbytečně.

Každý dobrovolník by měl svou pomoc nabízet pod záštitou nějaké organizace a právě koordinátoři dobrovolnických projektů by si měli uvědomit, že ke každému dobrovolníkovi by měli přistupovat jako k jednotlivci a to i v závislosti na důvodech, které ho motivují k tomu, pomáhat. V neposlední řadě by pochopení hlavních pohnutek a motivací mohlo vést k zefektivnění celkové dobrovolnické práce a zacílení se na řešení určitých problémů.

Je velice důležité znát motivaci dobrovolníků pro vstup do dobrovolnického programu, což dokládá i praxe. Každý uchazeč o dobrovolnický program vyplňuje dotazník nebo projde pohovorem. Tímto způsobem se zjišťují údaje nejen o oblasti, kde chce pomáhat, ale také z jakých důvodů, co ho k dobrovolnictví vede a co od práce očekává „*Po předběžném výběru se před zařazením uchazeče do kurzu ukazuje jako užitečné posoudit jeho osobnostní rysy i psychosociální zralost vhodnými psychologickými metodami.*“ (Manuál programu Pět P, 2001, str. 12)

1.5.1 Typologie motivací k dobrovolné činnosti

Pavol Frič a kol. na základě výše zmíněného výzkumu dárcovství a dobrovolnictví též rozlišil tři základní typy motivací k dobrovolné činnosti.

1.5.1.1 Konvenční či normativní motivace

Jedinec se stává dobrovolníkem proto, že ho k tomu vedou morální normy nejbližšího okolí, anebo obecná pravidla chování ve společnosti. Tento typ motivace je nejčastěji provázán s náboženským přesvědčením. Nejčastějším zástupcem tohoto typu motivace je věřící jedinec starší 60 let.

1.5.1.2 Reciproční motivace

Jak název napovídá, v tomto typu motivace hledá dobrovolník něco, co pro něj samotného bude užitečné, co ho obohatí. Tito dobrovolníci chápou svou činnost jako spojení něčeho dobrého a zároveň sobě užitečného, mají zájem získat nové zkušenosti, navázat nové vztahy a také uplatnit svoje schopnosti. Nejčastěji jsou takto motivováni mladší lidé do 30 let.

1.5.1.3 Nerozvinutá motivace

U tohoto typu motivace rozhodují prvky jako důvěra jedince v organizaci, přesvědčení o smysluplnosti dobrovolné práce v konkrétním případě a možnost šířit dobrou myšlenku. Tento typ motivace je nejčastější u vysokoškolských studentů a také u lidí od 46 do 60 let, kteří se rozhodnou pro dobrovolnictví v jedné konkrétní organizaci, jejíž práce si váží a považují ji za přínosnou.

1.6 Nevhodné motivy pro dobrovolnickou práci

Existují také motivy, které můžeme považovat za nevhodné až nebezpečné. Výčet některých uvádí Tošner a Sozanská:

- soucit vedoucí k degradaci klienta

- nepřiměřená a zbytečná zvědavost
- služba pramenící z pocitu povinnosti
- skutkaření, snaha něco si zasloužit
- touha obětovat se, hledání vlastní rovnováhy
- osamělost, touha po přátelství
- pocit vlastní důležitosti a nenahraditelnosti
- nedostatek sebeúcty, snaha potkat lidi, kteří jsou na tom ještě hůř
- panovačnost, touha ovládat druhé (Tošner, Sozanská, 2006, str. 45)

„Ve všech těchto případech deklarovaná snaha pomoci zakrývá skutečnou touhu po moci nad někým jiným, po uznání apod. Pokud je nebezpečný motiv velmi silný, nebo je kombinován s některým z dalších negativních motivů, může nerozeznán silně poškodit klienta a vztahy mezi členy dobrovolnického týmu. ...S rostoucím společenským uznáním dobrovolnictví však bude přibývat lidí, kteří by nejprve potřebovali porozumět a pomoci sami sobě než budou schopni pomáhat jiným.“ (Tošner, Sozanská, 2006, str. 46)

O tom, že neexistují jen vhodné motivy, píše i švýcarský psycholog Adolf Guggebühl-Craig ve své knize Nebezpečí moci v pomáhajících profesích. Ten ve své práci za nevhodný motiv označuje například touhu prosazovat vlastní hodnotové systémy. *„Potíráme nezdravé rodinné poměry, neuspokojivé sociální struktury, snažíme se sociálně nepřizpůsobivé přizpůsobit; zkrátka snažíme se prosadit to, co pro člověka považujeme za správné.“* (Guggebühl-Craig, str. 17)

Ovšem i v těchto případech je důležité si uvědomit, že mnozí uchazeči si nejsou vědomi toho, že jejich vnitřní motivace k dobrovolné činnosti může být brána jako negativní. V těchto případech je nanejvýš vhodné, aby koordinátorovo chování zůstalo profesionálním a zároveň dostatečně citlivým k osobě, která nabídla svůj čas a energii ve snaze někomu pomoci a i případné odmítnutí se dotyčnému pokusit zdůvodnit a obhájit.

2 Dobrovolnictví

Dobrovolnictví je svobodně zvolená činnost, která je konána ve prospěch druhých bez nároku na odměnu. Můžeme ho obdobně jako dárcovství zařadit do filantropie neboli dobročinnosti, čili vědomé snaze pomáhat druhým, většinou slabším a těm, kteří to potřebují.

Pod pojmem „dobrovolnictví“ se pak většině z nás vybaví pomoc opakovaná, nikoli jednorázová, stejně jako bychom pod tento pojem spíše než finanční či materiální poskytnutí pomoci zařadili aktivní snahu o zlepšení a zkvalitnění života lidem, kteří to potřebují.

2.1 Vymezení pojmů

Abych se mohla otázkou motivace k dobrovolnictví dále zabývat, je nutné si vymezit pojmy jako dobrovolnictví, dobrovolník. Dále je potřeba vysvětlit pojmy jako altruismus a prosociální chování, což jsou termíny, které se v odborné literatuře zabývající se motivací k dobrovolnictví často opakují.

2.1.1 Dobrovolnictví

Pavol Frič a kolektiv (2001, str. 13) vymezují dobrovolnictví jako „*aktivitu konání dobra pro jiné bez nároku na odměnu nebo zisk*“. Duben (1996, str. 158) vidí jádro dobrovolnictví v situaci, kdy „*jednotlivci participují na spontánních, soukromých a svobodně zvolených aktivitách, které přináší efekt pro společné blaho, které je pociťováno participanty. Přitom tyto aktivity nejsou vynucovány žádnou institucí nebo státní agenturou a nejsou spojeny s finančním ohodnocením nebo nějakým jiným prospěchem.*“

2.1.2 Dárcovství

Druhou formou dobročinnosti je dárcovství, tedy aktivita předávání darů, ať již peněžité, nebo nepeněžité povahy. Dary mohou být určeny přímo osobám potřebným, nebo na veřejně prospěšné účely prostřednictvím sbírek, nadací a nadačních fondů. (Frič, 2001)

2.1.3 Dobrovolník

„*Dobrovolník je člověk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti.*“ (Tošner, Sozanská, 2006, str. 35) Podobně dobrovolníka definuje Matoušek (2003). Podle něj je to člověk, který poskytuje podporu a pomoc bez nároku na odměnu.

Obdobné definice uvádí Národní dobrovolnické centrum Hestia (2010), podle kterého je dobrovolník ten, kdo ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch jiných lidí. Nebo také ten, kdo věnuje nezištně a ve svém volném čase svůj um a energii ve prospěch ostatních lidí.

S nadsázkou, humorem a jistou svérázností definuje dobrovolníka Bourdieu (1998). Podle něj je dobrovolníkem ten, který dokáže věřit a uchovat u druhých víru, že jeho činnost nemá ekonomický dopad.

Poněkud poetičtější a praktičtěji využitelnou definici nám poskytuje internetový portál www.dobrovolnik.cz. „*Dobrovolník je člověk, který si dostatečně věří v tom, že může sám změnit věci, se kterými není spokojen.*“

2.1.4 Filantropie

Filantropie (z řeckého *filein* - milovat a *anthrōpos* - člověk – láska k člověku) znamená humanisticky motivovanou dobročinnost. Je potom jedno, mluvíme-li o darování vlastního času, peněz, materiálních statků na podporu všeobecně prospěšného účelu, který má většinou jasně definovaný cíl. Někdo filantropií označuje jakýkoli altruistický počin, který směřuje ke zlepšení kvality života druhých.

2.1.5 Prosociální chování

Již mezi 4. a 5. rokem věku je dítě ochotno vzdát se něčeho příjemného ve prospěch jiné osoby, kterou má rádo nebo kterou lituje. Láska a lítost umožňuje člověku přechod od egoismu k altruismu. Podstatou prosociálního chování je tedy schopnost člověka přinášet oběti, vzdát se vlastního blaha ve prospěch dobra druhého člověka. Otázkou je, čím je toto chování motivováno?

Reykowski (Nakonečný, 1997, s. 245 – 246) uvádí, že prosociální chování „*je organizováno s ohledem na mimoosobní cíle, ale také na cíle, s nimiž se subjekt prosociálního jednání identifikuje... Člověk tak činí pro vnitřní satisfakci, tedy realizaci hodnot, které daný jedinec považuje za životně významné v rámci svého vnitřního systému hodnot... Jde tu o jednání, které nepřináší materiální zisk či egocentrické výhody, ale které přináší zvláštní druh duchovního uspokojení.*“

2.1.6 Altruismus

Prosociální chování je někdy označováno také jako altruismus (z lat. *alter* - druhý, 3. pád *altrui* - druhému), je to označení pro postoje a jednání, které sledují prospěch druhého člověka bez jakékoli odměny z externích zdrojů, a dokonce za určitých vlastních nákladů. (Hill, 2004)

Altruistické činy existují a my se ptáme, čím jsou motivovány, když povaha člověka je v podstatě egoistická, jak již bylo řečeno. „*Sociobiologové tvrdí, že tu jde o podporu příbuzných genů, která může jít až k sebeobětování, ale to by platilo jen pro vztah k příbuzným... avšak altruismus se projevuje i vůči cizím osobám, dokonce anonymním.*“ (Nakonečný, 1999, s. 106)

Reykowski (Nakonečný, 1999, s. 106) poukazuje na to, že „*kategorie vlastní dobro může být rozsáhlá, zahrnující nejen vlastní fyzický organismus, ale také jiné osoby, a to v tom větším stupni, čím jsou fyzicky bližší, více podobné (z různých hledisek).*“

Hill (2004, s. 84) vysvětluje altruistické skutky „*ve smyslu genetické odměny za sebeobětující chování.*“ Ale také připouští, že „*v pozadí jakéhokoli skutku pomoci vždy existují fyzické či psychické odměny, ať už vnitřní (sebeúcta, uspokojení) nebo vnější (sociální souhlas).*“ Odpověď na otázku existence čistého altruismu dosud výzkumy nepodaly.

2.2 Historie dobrovolnictví

Dobročinnost je v lidském životě od nepaměti. Nejdříve byla v životě člověka jako jedna z občanských ctností, které v „západním“ světě mají kořeny v křesťanské morálce a to dokonce bez ohledu na to, zda jsme věřící či nikoli.

„*Dobrovolnictví není v lidské společnosti něčím novým, v každé kultuře a společnosti pomáhali ti, kteří na tom byli lépe, méně šťastným, kteří kvůli nemoci, chudobě či přírodní katastrofě pomoc potřebovali.*“ (Tošner, Sozanská, 2006, s. 23)

2.2.1 Středověk

Počátek dobrovolnictví se podle Oldřicha Tůmy (Frič, Goulli a kol., 2001) datuje až do středověku, kdy se na tyto aktivity zaměřovali okruhy obyvatelstva především kolem církve a to z prostého důvodu – církev je institucí zaměřenou především na konání dobra, pomáhání bližnímu svému a na další ctnostné myšlenky. Dobročinné aktivity probíhající během tohoto období lze v zásadě rozdělit do dvou největších oblastí – dobročinnost obecně humanitární a dobročinnost, u které hlavním předmětem byly záležitosti duchovní.

Do první skupiny bychom mohli zařadit například knížete Václava (10.stol), čili se jednalo o charitativní činnost známých osobností a zřizování různých nadací a útulků pro chudé, staré, vdovy, sirotky či slepé a němé.

Do druhé skupiny potom patřilo v první řadě zakládání chrámů, klášterů, dotace na zřízení a udržování oltářů, kaplí apod. „*Monopol církve na organizovanou dobročinnost postupně slábnul, a to i díky tomu, že bohatství a okázalý život církevních hodnostářů nenacházely dostatečnou protiváhu v jejich dobročinných skutcích.*“ (Frič a kol., 2001, str. 23)

2.2.2 Preindustriální období

Na toto období by se dalo říci, že navazuje tzv. Preindustriální období (cca 1780-1860). O tomto období Frič, Goulli a kol. (2001) říkají, že některé nadační dobročinné ústavy v souvislosti s odebíráním majetku církvi a rušením některých církevních řádů dokonce likvidovány a jejich funkci přebraly státní či obecní instituce. I v tomto období však zůstává dobrovolnická činnost důležitou. Z jedné části je dobrovolnictví stále úzce spjato s působením církve, zároveň se však zvyšuje podíl státu, který na sebe bere stále větší díl péče o nemocné, chudé a staré. Angažování různých společenských vrstev se v té době stává silným projevem občanské angažovanosti a buržoazie je najednou ochotna věnovat finanční prostředky i na podporu různých kulturních, vědeckých a vzdělávacích projektů.

2.2.3 Období industrializace, nástup kapitalismu

S prvními znaky dobrovolnictví dnešního typu se setkáváme až v období velkých změn, v počátcích kapitalismu. V průběhu 19. století došlo takřka v celé Evropě k industrializaci, kdy se tradiční společnost měnila na takovou, jakou ji známe dnes, na společnost “moderní”. Začíná se utvářet velká dělnická třída. Tato změna s sebou nesla i řadu problémů. Počet lidí žijících v nevyhovujících podmínkách se rozšiřuje, roste tak bída i nemoci. Dělnická třída je nucena pracovat s vidinou co nejvyšší efektivity na pokraji svých sil a v továrnách vládne “neviditelná ruka trhu”. K dispozici nejsou žádné sociální dávky, proto bylo nutné těmto lidem pomáhat nějak jinak. Na scénu vstupují první filantropické spolky, které vykazují prvotní znaky současného dobrovolnictví. Rozmach filantropického a spolkového života je velmi patrný v období po První světové válce (u nás například YMCA či skautské hnutí). V období první republiky (1918-1938) se neziskové organizace zaměřovaly především na sociální problémy, problémy chudoby a ochranu veřejného zdraví, dětí a mládeže. Sociálně orientované organizace se po první světové válce orientovaly na podporu invalidů, sirotků a vdov. Po hospodářské krizi ve 30. letech se zase zajímaly více o chudé či nezaměstnané.

Po uzavření českých vysokých škol v roce 1929 byl však celý neziskový sektor podroben manipulaci, což byla jen předzvěst mnohem delšího období, které rovněž rozvoji neziskového sektoru příliš nepřálo. (Frič, Goulli, 2001)

Všechny organizace těchto dob však byly ukryty pouze za hranicemi jednotlivých států. Pozastavení, nebo snaha o pozastavení činnosti spolků je násilná s příchodem Druhé světové války. To pokračuje i po jejím skončení.

2.2.4 Situace po roce 1945

Období 1945-1989 bylo podle Miroslava Vaňka (Frič, Goulli., 2001) charakteristické dvěma tendencemi, které si navzájem odporovaly. Ačkoli stát si po válce ponechal velká práva na regulování života různých spolků, zároveň v nových demokratických poměrech rostlo sdružování obyvatelstva. Po roce 1948 se stupňovaly tlaky proti takřka všem tradičním společenským strukturám. Spolky, které neměly tendence pomáhat „výstavbě socialismu“ byly rozpuštěny. Po roce 1951 se v České republice uskutečňovalo znárodnění a definitivní likvidace spolků a nadací. V tomtéž roku byly zároveň v rámci tažení proti církvím rušeny všechny jejich charitativní a sociální organizace. Tuto situaci shrnují internetové stránky dobrovolnického centra Kambala (2010), které uvádějí, že všechny neziskové organizace a veškerá dobrovolnická činnost byly ukončeny, násilně přerušeny nebo přešly pod vedení státu.

Podobně situaci popisuje Tošner a Sozanská (2006). Neziskové organizace, které poskytovaly služby veřejně prospěšné, byly za socialismu nahrazeny organizacemi, které byly hrazeny státem a podléhaly tak jeho kontrole. Od začátku 60. let docházelo k postupnému politickému uvolňování, které bylo ale záhy přerušeno. Po roce 1968 bylo sdružování občanů opět povoleno jen v uznaných masových organizacích. I přes nepříznivou situaci v socialistickém Československu 70. let vznikala různá organizační seskupení, která se zaměřovala na prosazení občanských svobod, dodržování lidských práv, sociální podporu či životní prostředí.

Komunistická nadvláda způsobila degradaci dobrovolnictví a využila označení pro budování silnějšího komunistického dogmatu. „*Tradice dobrovolné práce byla za totalitního režimu násilně přerušena a činnost všech forem nezávislých organizací byla cílevědomě a systematicky redukována nebo zcela podřízena politickému vedení státu a komunistické strany a podléhala přísné kontrole.*“ (Tošner, Sozanská, 2006, s. 24) Po „vítězném únoru“ roku

1948, musely všechny „legální“ organizace spadat pod tzv. Národní frontu. Ty, které takové zařazení odmítly, byly násilně přerušeny, jejich členové byli podrobni stíhání či dokonce věznění. To všechno mělo za důsledek to, že ve všeobecném vnímání se z dobrovolné činnosti stala nepříjemná povinnost spojená s „budováním socialismu“. Tento status si dobrovolnictví uchovává na dlouhou dobu a až renovace společnosti.

2.2.5 Situace po roce 1989

Jistou demokracii přináší rok 1989. V témže roce zaznamenává i neziskový sektor obrodu. „*Byly obnoveny spolky a sdružení potlačené minulým režimem, řada z nich získala v rámci restitucí původní majetek a mohla tak pokračovat ve své činnosti. Patří k nim např. YMCA, Sokol a Skaut – Junák.*“ (Tošner, Sozanská, 2006, str. 30)

Postupně a pomalu se tak dobrovolná činnost přesouvá z oblastí vzdělávacích, sportovních, kulturních a rozšiřuje se i na oblasti zdravotní a sociální. Ovšem i tak se „*povědomí o dobrovolnictví, status dobrovolníků ve společnosti a zejména zapojení veřejnosti do dobrovolných aktivit na nízké úrovni, zejména pokud budeme Českou republiku srovnávat s USA nebo se západoevropskými zeměmi.*“ (Tošner, Sozanská, 2006, str. 31) Pravděpodobně i proto se po roce 1989 dobrovolnictví věnovalo nebo věnuje pouze 16% obyvatel České republiky (Frič a kol., 2001). Trvalo však dlouhý čas, než si lidé zvykli a byli ochotni ocenit a připustit, že význam a důležitost dobrovolnictví může být pozitivní nejen pro „klienty“, ale také pro dobrovolníky samotné. To nejlépe dokládá citace z článku Jiřího Tošnera: „*Ještě dnes potkáváme dost těch, kteří se diví, že někdo dělá něco zadarmo a rád, a nechce se jim věřit, že přínosy takové činnosti mohou být „k nezaplacení.*“ (Tošner, 2008, str. 26)

Po roce 1989 tak došlo k uvolnění společenských poměrů a nutně se to muselo odrazit také na dobrovolnictví. Nová legislativní opatření na sebe proto nenechala dlouho čekat.

Prvním takovým zákonem byl zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Jeho podstatou je, že se občané mají právo sdružovat a mohou zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení. (Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, 2010)

Přes všechny tyto komplikace a značně klikaté cesty se dobrovolnictví i nadále nevzdává, naopak, jeho popularita je na vzestupu a nezbyvá než doufat, že přes všechny peripetie, které k bezproblémovému fungování musí neustále překonávat, budou nakonec

všechny změny ústít ke zjednodušení celého procesu poskytování dobrovolnické služby a její širší dostupnosti a podaří se ji v lepším světle dostat do podvědomí širší veřejnosti.

2.3 Dobrovolnictví v Evropě

Tradice dobrovolnictví v evropských zemích se datuje od dob průmyslové revoluce a odvíjí se zejména od práce církevních charitativních organizací. V rámci charitativních organizací dnes vznikají dobrovolnická centra, která výhradně s dobrovolníky pracují. (Tošner, Sozanská, 2006)

V Německu je celá síť vzájemně propojených dobrovolnických center. Působí zejména při integraci přistěhovalců a budování mezinárodních vazeb na evropské i světové úrovni. Německá Charita je největším sdružovatelem dobrovolníků. (Tošner, Sozanská, 2006)

Velká Británie je jednou ze zemí s dlouhou tradicí dobrovolnictví, charitativní činnosti a vzájemné pomoci lidí v odlehlých oblastech venkova. Státní péče postihuje jen ty oblasti, kde je to nutné, jinak klade důraz na soběstačnost občanů a komunit (Tošner, Sozanská, 2006).

Zcela opačná situace nastává ve Francii se silně centralizovanou vládou, kde stát drží moc nad vším, co se týká veřejného zájmu. Dochází tam k vysoké profesionalizaci sociálních služeb a k poklesu významu církve ve společnosti (Tošner, Sozanská, 2006).

V Nizozemsku fungují oba typy zajišťování vzájemné pomoci – státní péče a svépomocné programy individuálně zaměřené na problematické oblasti. Odpovědnost přebírají místní úřady, což napomáhá k navrácení rovnováhy a k obnově vztahů v komunitách měst a obcí (Tošner, Sozanská, 2006).

2.4 Kdo je dobrovolník?

Dobrovolníkem se může stát v podstatě kdokoli, kdo má vůli a chuť pomáhat druhým, vždyť touha „chtít pomoci druhým“ je tím jediným, co potřebujeme, protože každý umí něco, co může druhým nabídnout.

Podle výsledků Pavola Friče (2001), který se zabývá otázkou, kdo jsou čeští dobrovolníci, jsou převažující skupinou dobrovolníků studenti, nicméně z hlediska odpracovaných hodin vedou nezaměstnaní. Sedláčková (2006) ve své práci uvádí: „*To, že v České republice převažují studenti, se dá vysvětlit např. tím, že mladí lidé hledají nové*

zkušenosti a rádi by našli i motivaci pro svůj budoucí profesní život.“ U nezaměstnaných je „cílem zapojení absolventů ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností do dobrovolnické činnosti, která jim může umožnit překonat období nezaměstnanosti bez psychosociální krize a zároveň jim nabídne možnost získat nové zkušenosti a dovednosti, případně i odbornou praxi přínosnou pro hledání pracovního místa.“ (Tošner, 2003)

2.4.1 Právní rámec

Dobrovolníkem v České republice může být osoba starší 15 let, při výkonu dobrovolnické služby na území ČR, nebo osobu starší 18 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí. Další podmínkou je, že se tato osoba svobodně rozhodne na základě svých vlastností, znalostí a dovedností, poskytovat dobrovolnickou službu. V neposlední řadě je třeba uvést, že *„dobrovolník může být vnímán jako spolehlivý pomocník, na kterého je možné mít podobné nároky jako na placené zaměstnance.“* (Tošner, Sozanská, 2006, str. 35)

2.5 Dělení dobrovolnictví

Existuje několik hledisek, na základě kterých je možné dobrovolnictví rozdělit. Uvádím zde některé z nich.

2.5.1 Dělení podle oblasti společenského života, které se vykonávaná činnost dotýká

Nejčastěji se uvádí oblast zdravotnictví, ekologická oblast, oblast sociální, oblasti kultury nebo sportu. Spadá sem také oblast humanitární pomoci během krizových situací, například záplav nebo jiných živelných katastrof, zapojení do rozvojových programů nebo mírových misí v ČR i zahraničí. (Břízová [online], 2009)

2.5.2 Dělení podle jedinců, kterých se vykonávaná činnost dotýká

Dobrovolná občanská výpomoc je definovaná jako dobrovolná činnost v rámci rodiny, příbuzenstva, přátelského a sousedského soužití. *„Vyznačuje se spontánností, neočekáváním finančního ohodnocení a dále tím, že člověk, který ji vykonává, ji považuje za samozřejmou.“* (Šormová, Klégrová, 2006, str. 7)

Příkladem může být pomoc při stěhování, malování, přestavbě. Jako systém vzájemných protislužeb se dobrovolná občanská výpomoc značně rozvíjela v době totalitního

režimu, kdy nebylo možné některé věci koupit a výměna a vzájemná pomoc, byla jediným způsobem jak si důležité věci opatřit.

Dobrovolnictví vzájemně prospěšné označuje dobrovolnou činnost členů komunity v zájmu dosažení společných cílů a zájmů. Jedná se například o sdružení, kluby, spolky. Užitek z tohoto druhu dobrovolnictví mají převážně členové komunity.

Nejvýraznějším příkladem vzájemně prospěšného dobrovolnictví je uváděna spolková činnost. Spolky v minulosti sloužily hlavně ke zvýšení vzdělanosti a povědomí o bohaté minulosti českého národa.

Dobrovolnictví veřejně prospěšné jak název a předchozí rozdělení napovídá, jedná se o činnost pro druhé. Na tomto druhu dobrovolné činnosti je postavena práce většiny neziskových organizací a je organizována dobrovolnickými centry. Tato činnost může plnit svou roli, je-li řádně vymezena role dobrovolníka a jeho vztah k zaměstnancům organizace.

Dobrovolná služba je obvykle dlouhodobý (až několikaměsíční) závazek věnovat se dobrovolné práci. Dobrovolná služba je často vykonávána mimo svojí zemi.

2.5.3 Dělení na základě časového hlediska

Další možností dělení, které určitým způsobem napověděla již předcházející definice dobrovolné služby, je dělení na základě časového hlediska. Šormová a Klégrová (Dobrovolnictví, 2006) rozdělují dobrovolnou činnost na:

- dobrovolnou pomoc při jednorázových akcích
- dlouhodobou dobrovolnou činnost
- dobrovolnou službu

Jednorázová pomoc se týká uskutečňování veřejných sbírek, informačních akcí, benefičních koncertů atd. Dlouhodobá dobrovolná činnost je pravidelná a opakovaná. Dobrovolná služba je nejen dlouhodobá, ale současně nepřetržitá – v podstatě vyplňuje čas jako zaměstnání. Jedná se většinou o činnost v zahraničí. Mnoho dobrovolníků ji proto využije k tomu, aby se zdokonalili v cizím jazyce, či poznali jiné kulturní prostředí.

2.5.4 Dělení podle způsobu vzniku

Jednou z dalších možností podle Tošnera a Sozanské (2006) je dělení podle způsobu vzniku. Rozlišujeme následující dvě situace:

Vznik „**zdola nahoru**“ – vytvoření neformální nebo formální a registrované organizace na základě spolupráce skupiny lidí, s podobnými ideály a cíly. V procesu této tvorby může vzniknout potřeba nahrazení entusiasmu profesionalitou, vedoucí k překonání překážek na cestě k dosažení cílů. Jako příklady se uvádí občanská sdružení, veřejně prospěšné společnosti nebo účelová zřízení církví.

Působení „**zvenčí dovnitř**“ – v tomto případě se jedná o strukturovanou organizaci s profesionály, která zahájí nebo zlepší spolupráci s dobrovolníky. Problémem v tomto případě mohou být předsudky o kvalitě vykonávané práce osobou, která za ni není finančně ohodnocena. Mezi příklady takových organizací patří nemocnice, školy nebo domovy seniorů.

2.5.5 Dělení podle typu činnosti

Posledním dělením, které bych ráda uvedla, je dělení podle typu činnosti, kterou dobrovolník v organizaci zastává (Frič, 2001).

V prvním případě je organizace na dobrovolnících přímo závislá. Mimo ně je v organizaci jen pár výjimek z řad profesionálů, kteří zajišťují především koordinaci. Dobrovolníci se podílejí na hlavní činnosti.

Druhou možností je, že dobrovolnická činnost není základem provozu organizace a dobrovolníci zastávají běžnou práci zaměstnaných pracovníků.

Posledním typem je činnost dobrovolníků jako faktoru pro dosažení dílčích cílů, jako je zlepšování poskytovaných služeb nebo usnadnění provozu. Pro organizaci však není tato dobrovolnická činnost nepostradatelná.

2.6 Oblasti dobrovolnictví

V České republice existuje mnoho oblastí, do nichž se jednotliví dobrovolníci mají možnost zapojit dle vlastního zájmu a činnosti, v níž by chtěli pomáhat a být aktivní. Jsou to např. tyto oblasti (Tošner, Sozanská, 2006):

Ochránci životního prostředí – zapojují se do problematiky spojené s jadernými elektrárnami, výstavbou silnic a dálnic, čistoty měst. Často jejich činnost přesahuje rámec České republiky (např. Hnutí DUHA, Děti země, Greenpeace, EKOCENTRA).

Humanitární organizace – pomáhají v ohrožených oblastech v době válečného konfliktu, živelné pohromy, rekultivace měst po válce. Jejich činnost přesahuje rámec České republiky, např. pomoc uprchlíkům. Jedná se o organizace: Český červený kříž, Diakonie, Sbor dobrovolných hasičů.

Sociální a zdravotní oblast – často poskytuje služby a přebírá činnosti, které stát plnil neefektivně (např. Charita, Naděje, Sdružení zdravotně postižených, Pražská organizace vozíčkářů).

Kulturní oblast – ochrana a revitalizace kulturních památek, tvorba alternativních kulturních projektů (např. Art Fórum, Symposion).

Sportovní a vzdělávací činnost – zejména mimoškolní a volnočasové aktivity (např. Hestia).

3 Neziskové organizace a jejich vztah k dobrovolníkům

3.1 Definice neziskových organizací

K definování neziskových organizací bych ráda využila mezinárodně uznávanou charakteristiku vycházející ze studií profesorů Salamona a Anheiera (2005), kteří chápou neziskové organizace jako instituce, které existují uvnitř státní struktury, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům, na rozdíl od zájmů nestátních. Za určujících pět základních vlastností této strukturálně – operacionální definice, považují neziskové organizace za:

1. institucionalizované
2. soukromé
3. neziskové
4. samosprávné a nezávislé
5. dobrovolné

Tato definice se shoduje s definicí neziskových institucí uvedených v Satelitním účtu neziskových institucí (SÚNI) a podle ní stanovila pracovní skupina pro vytvoření SÚNI definici neziskového sektoru, jako souhrn těchto následujících právních forem:

- Nadace
- Nadační fond
- Obecně prospěšná společnost
- Vysoká škola (veřejná)
- Politická strana, politické hnutí
- Sdružení (svaz, spolek, společnost, klub aj. vč. odborových organizací)
- Organizační složky sdružení
- Stavovská organizace - profesní komora
- Komora (kromě profesních komor)
- Zájmové sdružení právnických osob
- Církevní organizace (církve a náboženské společnosti včetně církevních právnických osob; předškolní a školská zařízení, základní školy, střední školy, zdravotnická zařízení zřízená církví nebo náboženskou společností)
- Honební společenstvo
- Veřejná výzkumná instituce
- Mezinárodní organizace a sdružení

Statisticky nejpočetnější skupinou nestátních neziskových organizací v ČR definovaných ČSÚ jsou občanská sdružení a jejich organizační složky. (Tošner, Sozanská, 2006)

3.2 Využití dobrovolníků v neziskových organizacích

Dobrovolníci a jejich činnost jsou někdy nazývány pilířem neziskového sektoru. A jak uvádí Duben (1996, s. 159): „*Neustálé doplňování dobrovolných pracovníků v těchto organizacích, kde jsou skutečně zapotřebí, je trvalým úkolem těchto organizací.*“

3.2.1 Důvody organizací pro využití práce dobrovolníků

Mezi nejčastěji uváděné přínosy pro organizace patří:

- levný zdroj pracovní síly

- změna strategie, zpětná vazba
- nové přístupy a nadšení
- image
- kontakty
- možná tvorba budoucích zaměstnanců (Hladká, 2009)

3.2.1.1 Levný zdroj pracovní síly

Dobrovolník bez nároku na odměnu bývá často považován za bezplatnou pracovní sílu. Je ovšem zapotřebí vzít v úvahu, že samotné organizace nemohou fungovat bez finančních prostředků a že v rámci spolupráce s dobrovolníkem jisté náklady vznikají. Mezi obvyklé náklady pak patří mzda koordinátora, který zprostředkovává dobrovolným pracovníkům vhodné pracovní prostory, prostředky, pomůcky a řídí jejich aktivitu. Při zapojení dobrovolníků je potřeba najít nový způsob řízení, nové způsoby ohodnocování, nové postupy a novou motivaci.

Pokud bychom porovnali přínosy organizací neziskového sektoru s firmami komerčního sektoru, lze mnohé považovat za shodné. Nejvíce se projeví potřeba nahrazení finanční motivace nějakým jiným způsobem. Toto jsou příklady možného ocenění a ohodnocení vykonané práce, které uvádí Frič a kol. (2001):

- říkat často „děkuji vám“
- zapamatovat si co nejdříve jména dobrovolníků
- popřát dobrovolníkům k svátku nebo k narozeninám, k vánocům apod.
- věnovat odznak nebo jiný předmět s logem organizace
- napsat děkovný dopis dobrovolníkovi, případně i jeho nadřízeným
- pozvat dobrovolníky na neformální setkání naší organizace
- pomoci v osobním rozvoji dobrovolníka
- vyjádřit spokojenost s člověkem, nejen s jeho prací
- věnovat zvýšenou pozornost výsledkům, kterých si dobrovolník sám cení
- zajistit společný oběd nebo večeři (pokud je to možné)
- přizvat dobrovolníky k natáčení rozhovoru nebo psaní reportáže pro média
- umožnit zvýhodněný přístup k různým službám naší organizace
- uspořádat společnou akci pro dobrovolníky a ostatní zaměstnance

3.2.1.2 Změna strategie, zpětná vazba

Dalším potencionálním přínosem je změna jednotlivých strategií organizace, která může být způsobena větší angažovaností k řešení problémů, přísnější kritice a snaha o zvýšení atraktivnosti pro budoucí potencionální dobrovolníky (nové poznatky z již odvedené práce, nově přichozí, odlišný životní styl, nekonvenční řešení problémů, atd....) Individuální zapálení pro svěřenou činnost se projevuje zejména v oblastech náročných na psychiku, jako je oblast sociální, nebo zdravotní. Snaha o změnu image firmy může vést k vyšší atraktivitě v očích potencionálních dobrovolníků, kteří mohou mít z předešlých zkušeností nové, zajímavé a důležité kontakty, stejně jako pro ně bude přirozenější takové organizaci věnovat svůj čas, energii a zkušenosti.

Frič a kol. (2001) doplňuje tento výčet o tyto přínosy:

- dobrovolníci mohou být úsporou času, zvláště při dobrém výběru a přípravě na dobrovolnickou činnost
- dobrovolníci budou pracovat na místech, pro která chybí placení pracovníci
- dobrovolníci pomohou se získáváním finančních prostředků
- dobrovolníci budou vizitkou státu v zahraničí
- dobrovolníci musí být zahrnuti do projektu, z důvodu podmínky pro získání finančních prostředků od určitého dáorce

4 OS Malíček

4.1 Charakteristika programu

„Jsou totiž chvíle v životě, kdy každý potřebuje cítit, že ho má někdo rád, kdy se potřebuje schovat k někomu do náruče a cítit se v bezpečí. A proto jsem tu já! Budu se snažit maximálně Ti vyhovět a dát Ti všechnu lásku a něhu, co nosím v srdci, abys ji jednou mohl Ty předat někomu dalšímu.“

dobrovolnice Veronika

Tento zápis z deníčku pro Matouška od dobrovolnice Veroniky je úvodní větou Diplomové práce Markéty Ostré, stal se také úvodním mottem na internetových stránkách OS Malíček a dále je citovaný v informační brožuře, kterou vydalo OS Malíček ve spolupráci s Mgr. Markétou Ostrou a Ing. Reginou Bergerovou. Velice často je citovaný pravděpodobně především proto, že bezesbytku vystihuje poslání dobrovolnického programu, který OS Malíček zastřešuje.

Jedná se o program probíhající v Dětském centru při FTN v Praze 4 – Krči, který má za cíl „*umožnit každému dítěti v Dětském centru pravidelný kontakt s jedním dobrovolníkem, který mu bude minimálně jednou týdně věnovat individuální péči.*“ (Ostrá, Bergerová, 2011, str. 4) Jelikož lidské mládě přichází na svět zcela nevybavené, závislé a není schopno si samo osvojit kulturní artefakty svého společenství, je zcela závislé na další osobě, která mu vše zprostředkuje, aby se mohlo stát členem svého kulturního a sociálního prostoru. Předpokládá se proto, že tento program vede ke zlepšení sociálně-emočního vývoje dítěte. V této oblasti jsou, z důvodů velkého počtu dětí na jednu sestru, tedy díky absenci individuálního kontaktu s jedním konkrétním člověkem, tyto děti opožděné.

Tento typ vztahu dospělé osoby a dítěte nazývají autorky Tereza Brumovská a Gabriela Seidlová Málková mentoringem. Dle definice těchto autorek je mentoring „*blízký, individuální, mezigenerační vztah staršího, zkušenějšího mentora, který má zájem předat své zkušenosti a vědomosti mladšímu, méně zkušenému chráněnci (mentee).*“ (Brumovská, Málková, 2010, str. 11)

4.2 Historie

Prvotní myšlenka vzešla od Ing. Reginy Bergerové, která si odtud osvojila dítě. Napadlo ji, že by bylo dobré, kdyby za dětmi docházeli dobrovolníci. Inspirací jí byl projekt “Dobrovolníci v nemocnicích”, který probíhá ve Fakultní nemocnici v Motole. Projekt byl vzhledem k zaměření na kojenecký ústav v České republice jedinečný, proto bylo nejprve nutné vyřešit právní zakotvení dobrovolnictví v kojeneckém ústavu.

Pilotní projekt byl zahájen v únoru roku 2003, kdy bylo vyškoleny prvních 15 dobrovolnic. Dobrovolnice začaly docházet na oddělení „Radost“, a přesto, že nevyvstaly žádné závažné problémy, bylo nutné projekt ještě doladit. Další nábor a školení dobrovolníků proběhl v květnu roku 2004, kdy došlo k rozšíření projektu na oddělení batolat, v listopadu se projekt rozšířil i na oddělení „Nad'a“, kde jsou i děti s postižením. Ke konci roku 2004

požádalo OS Malíček o grant Nadaci Terezy Maxové a žádosti bylo vyhověno. (Ostrá, Bergerová, 2010)

4.3 Dobrovolníci v OS Malíček

Od počátku programu do září roku 2012 bylo do projektu zapojeno 229 dobrovolníků. Počet aktivních dobrovolníků je vždy kolem 70 a není potřeba přijímat nové dobrovolníky, protože každé dítě, které to potřebuje, má svého dobrovolníka. V současné chvíli, tedy v září roku 2012, dochází do centra 79 dobrovolníků.

Statisticky nejčastějším typem dobrovolníka v OS Malíček je žena ve věku do 25 let (lidé do věku 25 let tvoří celou třetinu), většinou studentek humanitního či zdravotnického oboru, kde se k dobrovolnictví často dostanou díky povinné praxi. Nicméně celkově převažují pracující nad studenty zastoupením 72% pracujících a 27% studujících osob. Druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou lidé mezi 30. a 40. rokem. V této skupině se nejčastěji jedná o ženy, které vlastní mateřství odkládají, případně vlastní děti mít nemohou. Ve skupině lidí nad 40 let se nejčastěji objevují ženy, které už mají odrostlé děti a ještě nemají vlastní vnoučata.

Nejčastěji dobrovolníci program opouští z časových důvodů, tedy díky pracovním či studijním povinnostem. Dalším důvodem k odchodu z programu je těhotenství. V mnoha případech se ale také setkáme se situací, kdy dobrovolník požádá o přerušeni či ukončení činnosti poté, co odejde jim svěřené dítě do adopce. Dalšími důvody pro odchod dobrovolníka může být nespokojenost s podmínkami na pracovišti, případně situace, kdy dobrovolník požádá o náhradní rodinnou péči, protože v takovém případě musí z programu vystoupit.

5 Výzkumná část

Ve výzkumné části své bakalářské práce se zaměřím na zjišťování motivace dobrovolníků zapojených do tohoto projektu a jejich vlastní realizace v rámci projektu.

5.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém bych vymezila takto: „Motivace dobrovolníků pro vstup do programu „Dobrovolníci v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let“

v Dětském centru v Praze Krči a jejich realizace v rámci projektu“. Výzkumné otázky formulují takto:

1. Jaký byl prvotní impulz k započetí dobrovolnické činnosti?
2. Jaká je motivace k výkonu dobrovolnické činnosti?
3. Jaké jsou osobnostní předpoklady k výkonu dobrovolnické činnosti?
4. Jaká je satisfakce z výkonu dobrovolnické činnosti a cíle do budoucnosti?

5.2 Výzkumný cíl

Cílem této bakalářské práce je objasnit a popsat proč se lidé rozhodnou k dobrovolnické činnosti, jakou mají motivaci, jaká mají očekávání a co jim taková činnost přináší.

Tento výzkum by mohl posloužit jako stručný návod pro koordinátory a supervizory podobných programů, jaké mají vytvářet dobrovolnické pozice, jakým způsobem dobrovolníky do různých projektů zapojovat, jak je získat a čím je motivovat a udržet. Pro samotné dobrovolníky nebo potenciální dobrovolníky může být práce přínosná v tom, že si uvědomí, že sdílí stejné pocity jako ostatní dobrovolníci, respektive potencionální dobrovolníci, což jim může pomoci při rozptýlení jejich obav, zda svou práci zvládají dobře či zda jsou vhodnými kandidáty pro danou činnost.

5.3 Výzkumná strategie

Jako výzkumnou strategii pro svůj výzkumný problém jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Jeho použití je vhodnější zejména proto, že se můj výzkum zabývá sociálním problémem, kterému se prostřednictvím výzkumu budu snažit porozumět. Dalším důvodem pro volbu kvalitativního výzkumu je fakt, že celkově má OS Malíček kolem 80 dobrovolníků a není možné počítat s tím, že všichni budou pro tento výzkum vhodní a ochotní spolupracovat. Mám tedy k dispozici poměrně malé množství jedinců a široký výzkumný problém, do kterého se budu snažit nahlédnout prostřednictvím velkého množství získaných dat.

„Obecně řečeno, kvalitativní výzkumníci se snaží popsat a interpretovat nějaké jevy lidského života, často slovy samotných vybraných jedinců (informátorů).“ (Heath,

1997, str. 1) Hendl (2005, str. 50) definuje kvalitativní výzkum jako „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému.*“ Podle Dismana (1998, str. 285) je kvalitativní výzkum „*nenumerné šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*“

5.4 Sběr dat

Jako techniku sběru dat jsem zvolila individuální polostrukturovaný rozhovor. Vybrala jsem si ho především proto, že jsou pro můj výzkum důležité názory a postoje respondentů, které mi rozhovor dovolí nejsnáze zachytit a individuálního charakteru je rozhovor proto, že se pro některé respondenty může jednat o citlivé a intimní téma, o kterém by nehovořili „veřejně“. „*Při osobním rozhovoru jde o interakci mezi tazatelem a dotazovaným, ve kterém se tazatel snaží získat od dotazovaného informace, které pomohou odhalit to, co je v myslí dotazovaného, jako jeho vzpomínka, zkušenost, znalost, očekávání a hodnocení prožitků, které tyto zkušenosti doprovázejí*“ (Surynek, Komárková, Kašparová 2001, str. 82).

Je důležité mít na paměti, že při použití rozhovoru vždy nějakým způsobem zasahuje vědomí respondenta, tedy to, v jakém světle se chce ukázat, co nám na sebe chce prozradit, ale v neposlední řadě také to, že od respondenta nezjistíme informace, které si on sám neuvědomuje, neboť rozhovor neukazuje „objektivní“ realitu, ale její vidění a chápání respondentem.

Rozhovor jsem zvolila polostrukturovaný, neboli rozhovor s návodem, ve kterém budu mít možnost zjistit výše zmíněné informace od respondentů, ale zároveň budu mít vodící linii, stejnou pro všechny rozhovory, což mi umožní sebraná data lépe analyzovat. Návod budou představovat tematické okruhy, které se budou týkat důvodů, proč se respondenti rozhodli pro dobrovolnictví, podle čeho volili právě OS Malíček, zájmů respondentů, jejich životních cílů, jejich cílů v rámci dobrovolnického programu, jejich naplňování, jejich přínos pro OS Malíček, přínos dobrovolnického programu pro jejich rozvoj, jejich vztahy v rámci projektu a mezilidské vztahy vůbec.

5.4.1 Výběr vzorku

U kvalitativního výzkumu „*do vzorku zařazujeme ty jednotky, u nichž se s největší pravděpodobností sledovaný jev vyskytuje (které o sledovaném problému mohou vypovědět)*“ (Novotná, 2009/2010 [online]) V případě tohoto výzkumu jsem poprosila koordinátorku

projektu, paní Markétu Ostrou, o zaslání výzvy dobrovolníkům, kteří se následně měli možnost do výzkumu přihlásit.

Kritériem, které jsem si pro svůj výzkum stanovila, bylo, že se dobrovolník musí do projektu aktivně zapojovat nejméně po dobu jednoho roku (neznamená to ale, že musel být nutně po dobu jednoho roku ve dvojici s jedním dítětem).

Homogenitu vzorku jsem se snažila zajistit účelovým výběrem z došlých reakcí dobrovolníků. Vzorek jsem volila tak, aby v něm byly zastoupeny různé kategorie dobrovolníků, jak z hlediska věku, tak zaměstnání. Na výzvu bohužel nereagoval žádný muž.

5.4.2 Výzkumný vzorek

Výzkumu se zúčastnilo 5 žen, které stručně představím. Z důvodů ochrany respondentek neuvádím jejich jména. Ze stejného důvodu nemohu uvádět jména jejich klientů.

Respondentka č. 1: 45 let, pracuje jako terapeutka na živnostenský list, 2 děti, obě pryč z domova – syn 22, dcera 18; mezi zájmy řadí sport – ze sportu potápění již 5 let, dále četba; křtěná není, do kostela nechodí, ale má své duchovno uvnitř sebe, ale není to zaškatalkované. Hledá Boha a dobro sama v sobě a rozhodně věří, že je něco mezi nebem a zemí

Respondentka č. 2: 27 let, referentka zahraničních vztahů na II. lékařské fakultě, vystudovala novinařinu; se sdružením Malíček spolupracuje 2 roky; žije pořád s rodiči a s bratrem, bratr je mladší o 4 roky, vychází všichni velmi dobře; dřív dělala basketbal, teď občas tancuje, jezdila na koni, teď jezdí na kole, ráda jezdí na hory, na běžky i na sjezdové lyže; je z aktivní katolické rodiny

Respondentka č. 3: 55 let, pracuje v rozhlasu jako zvukař na směnný provoz; má spoustu volného času, koníčky – focení, kultura, sport, mám licenci na sportovní výživu a dietologie; 2 děti – syn a dcera, 24 a 26 let, dcera se s přítelem přestěhovala do Ostravy a syn bydlí v jejím bytě, ona sama bydlí s přítelem za Prahou, vnoučata zatím nemá; přítel pracuje, proto má spousta nevyužitého prostoru

Respondentka č. 4: 24 let, bydlí v Praze s rodiči, bude se stěhovat k příteli; studuje 5. ročník obor Mezinárodní vztahy a evropská studia, předtím studovala obor Sociální práva a sociálně-právní činnost v Karlových Varech; velmi sportovně založená, hraje závodně házenou –

pražský přebor, dále hraje volejbal, má ráda kolo, lyže, míčové hry; sportovně založená je celá rodina – maminka hrála a trénovala házenou, táta hrál fotbal; je ateistka – ale maminka je věřící, křesťanka; byla vychovávána v křesťanství; ráda vzpomíná na své dětství, které bylo bezstarostné a harmonické

Respondentka č. 5: 58 let, pracuje ve finančním oddělení ve stavební firmě na plný úvazek; má spoustu zájmu – četba, literatura - neumí si představit den bez knížky, především čte beletrii, ale i odbornou literaturu, chodí ráda do divadla, pravidelně chodí cvičit; sama o sobě říká, že je „kavárenský povaleč“; je spíše extrovert, ale občas uvítá samotu a dokáže si jí užít; absolutní ateista, myslí si, že nic mezi nebem a zemí není, ale sama v sobě stále něco hledá; není schopná věřit, spoléhá se jen sama na sebe; vyrůstala v úplné harmonické rodině, měla starší sestru a nikdy necítila, že by rodiče mezi nimi dělali jakékoli rozdíly; sama má jedno dítě, syna, 33 let, který se odstěhoval do malé vesnice na jihu Čech, má 2 vnoučata – kluk a holka

5.4.3 Průběh rozhovoru

Před samotným rozhovorem jsem se představila, prezentovala jsem svou práci, svůj záměr a cíl výzkumného projektu. Dále jsem respondentku seznámila se způsobem, jakým bude zajištěna její anonymita. Ujistila jsem se, že její účast ve výzkumu je zcela dobrovolná. Všechny rozhovory byly nahrány na diktafon, na což byly všechny respondentky upozorněny. Použití diktafonu jsem každé respondentce vysvětlila. Diktafon byl použit pro snazší práci s daty, pro lepší plynutí rozhovoru, který nebyl zpomalován zápisem odpovědí, ale také pro případ, že bych při rozhovoru některou jeho část špatně pochopila. Při přepisu dat z nahrávky bylo možné informace vyhodnotit správně a zachovat tak autentičnost výpovědi.

5.4.4 Struktura rozhovoru

Rozhovor byl strukturovaný tak, že na začátku byla všem respondentkám položena otázka jednodušší, méně závažná, při které se respondentka měla sama trochu popsat, uvést svůj věk, profesi a zájmy. Pokračovala jsem k otázkám složitějším, týkajícím se například rodinného zázemí, rodinných vztahů i víry.

Seznam otázek je přílohou č. 1.

5.5 Etické otázky výzkumu

Součástí každého společenskovedního výzkumu jsou etické otázky. Ve svém výzkumu se pokusím zachovat etické zásady následujícím způsobem: každý respondent bude seznámen se záměrem a přínosem mého výzkumu, tedy s využitím sebraných dat, bude ujištěn, že nebudou v žádném případě žádná data zneužita proti němu, bude ujištěn, že se jedná o činnost anonymní, bude seznámen s tím, jakým způsobem bude jeho anonymita zajištěna a bude mu sděleno, že účast na výzkumu je zcela dobrovolná.

Kromě těchto podmínek bude respondentům sděleno, kdy bude výzkum ukončen, zpracován a kde v případě zájmu naleznou jeho výsledky.

5.6 Analýza dat – otevřené kódování

Podle Dismana (1998) je při analýze dat výzkumníkovou úlohou nalézt významné struktury v množině všech proměnných, které respondent považuje za relevantní.

Jelikož se jedná o výzkum kvalitativní, analýza dat probíhala současně s ostatními operacemi. Po sebrání všech dat jsem nejprve veškeré rozhovory přepsala a posléze pracovala s veškerými texty, tedy i s terénními poznámkami a protokoly rozhovorů. Pro zpracování dat bylo následně nutné odpovědi kódovat, tedy přiřadit jim kód. *„Umění interpretace v kvalitativním výzkumu se rovná umění přečíst data nějakým novým, pozoruhodným, přesvědčivým a sociologicky (psychologicky, pedagogicky, antropologicky...) relevantním způsobem“* (Konopásek, 1997, str. 1). Při transkripci dat je nutné mít na paměti, že není možné z perspektivy studovaných dělat naši perspektivu a jakýmkoli způsobem za respondenty dořikávat či jinak formulovat jejich výpovědi.

Při kvalitativním výzkumu se během analýzy vyskytnou desítky pojmů, které je třeba seskupit. Za tímto účelem vytváříme kategorie, které sdružují pojmy náležící podobným jevům. *„Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje“* (Švaříček, Šed'ová, 2007, str. 211).

Při transkripci jsem používala barevné odlišení pro pasáže, ve kterých se respondenti vyjadřují k následujícím kategoriím:

Kategorie „prvotní impuls“

Tato kategorie zahrnuje pohnutky, které vedly k rozhodnutí stát se dobrovolníkem, očekávání dobrovolníka z výkonu dobrovolnické práce, ale i reakce okolí na rozhodnutí stát se dobrovolníkem.

Kategorie „kompetence k dobrovolné činnosti“

Tato kategorie zahrnuje pojmy, které souvisí s osobnostními rysy, hodnotovým žebříčkem dobrovolníka, případně jeho vzděláním i výcvikem v neziskové organizaci. Mimo to zahrnuje obavy dobrovolníka.

Kategorie „satisfakce z dobrovolné činnosti“

V této kategorii jsou zahrnuty pohnutky k dobrovolné činnosti, důvody, proč se dobrovolník činnosti věnuje, cíle do budoucna, ale také důvody, které by dobrovolníka vedly k ukončení činnosti.

Kategorie „vztah s klientem“

Zahrnuje uživatele dobrovolné činnosti, tedy klienta, který službu využívá, jeho příběh, potřeby, komunikaci. Zachycuje vývoj vztahu s klientem. Patří sem i téma adopce.

Kategorie zpětná vazba

Tato kategorie zahrnuje supervizi, vztahy na pracovišti, vztahy s ostatními dobrovolníky. Dále sem patří vnímání významu dobrovolnické práce společností, ale i podněty na zlepšení a možnost se na někoho obrátit v případě problému.

5.6.1 Kategorie „prvotní impuls“

Tato kategorie koresponduje s jednou z výzkumných otázek. Konkrétně se jedná o otázku, která má odpovědět na důvod, proč se člověk rozhodne zapojit do dobrovolnického projektu. Na takové rozhodnutí může mít vliv hned několik faktorů, které jsou přehledně uspořádané do subkategorí.

5.6.1.1 Subkategorie č. 1: Touha zužitkovat volný čas a naplnit ho něčím smysluplným

Často se ve výzkumu opakovala odpověď, která se nějakým způsobem týkala touhy zužitkovat volný čas a vykonávat něco smysluplného. Dvě z respondentek se dobrovolnictví začaly věnovat po úmrtí blízké osoby, o kterou se staraly.

Respondentka č. 3: *„... já sama jsem byla vždycky přesvědčená, že když bych byla bohatá, nebo když bych měla bohatého manžela, tak že bych se nějaké dobročinnosti věnovala. Ale měla jsem to teda naopak, naopak jsem měla dvě až tři zaměstnání, abych užívala rodinu a měla jsem to hodně náročné časově ... Ale jak ty děti odrůstaly, tak se ten prostor najednou najde a když se ještě pak začaly samy živit a já mohla opustit ty další zaměstnání, tak tam už byl čas. Ale v té době jsem si užívala té volnosti a navíc jsem jezdila každý den za mámou do nemocnice, takže při tom umírání jsem neměla chuť na něco jiného. Ale pak když zemřela, tak jsem měla toho času hodně.“*

Respondentka č. 5: *„Onemocněl otec, diagnostikovali mu rakovinu, rok a půl na to zemřel. Měsíc na to onemocněla matka, za rok zemřela taky. Když zemřela, sestra, který bylo 49 let mi oznámila, že si našla bulku, ale čekala jen až zemře matka, za rok a půl taky zemřela... věděla jsem, že mám dvě možnosti – buď si hodím mašli, nebo se seberu. Zvolila jsem druhou možnost, postupně jsem se z toho vyhrabávala... A pak jsem jednou seděla na balkóně a uvědomila jsem si, že jsem spokojená, že žiju hezky. Říkala jsem si, že je vlastně všechno v pořádku, že jsem zdravá, syn v pořádku, i manžel. A najednou mi to přišlo až trochu sobecký. Že jsem si až říkala, že tak prosvístíte tím životem a co.“*

5.6.1.2 Subkategorie č. 2: Dobrovolníkem díky někomu z okolí

Častým jevem je, že se člověk pro dobrovolnictví rozhodne po vzoru někoho ze svého okolí. Můj výzkum toto potvrzuje jen částečně. Vyplývá z něj totiž, že u třech respondentek se jednalo o vlastní popud, zbylým dvěma respondentkám byla činnost doporučena vlastní matkou, která již byla do projektu zapojena.

Respondentka č. 2: *„O Maličku jsem věděla od mamky, která už tam dochází asi 8 let.“*

Respondentka č. 4: *„Našla si to mamka přes Thomayerovu nemocnici, kde máme známého, za kterým občas docházela a všimla si tam vývěsky na Lékořici a Malíček spadá pod ní. Já jsem k tomu tím pádem měla přístup přes ní, přivedla mě k tomu ona protože tam byla spokojená.“*

5.6.1.3 Subkategorie č. 3: Reakce okolí na rozhodnutí stát se dobrovolníkem

Mnohdy je pro dobrovolníka velmi důležitá reakce okolí na rozhodnutí stát se dobrovolníkem. Z mého výzkumu vyplývá, že byla zpráva o rozhodnutí stát se dobrovolníkem přijata převážně pozitivně.

Ve dvou případech bylo kladné přijetí rodiny způsobené i tím, že dobrovolnice k činnosti přivedla vlastní matka, jak jsem již zmínila výše.

Respondentka č. 2: *„V rodině to bylo jasně pozitivně přijato, protože mamka o tom mluví už mnoho let a s radostí. V širší rodině nějaký zájem je, ale ne zvlášť hluboký, jen se občas zeptají, jak to jde a co je nového.“*

V několika případech bylo přijetí rodiny a bližšího okolí rozpačité, ale spíše z neznalosti. Žádná z respondentek se nesetkala s přímo negativní reakcí bližšího okolí.

Respondentka č. 1: *„Rodina to akceptovala, možná trošku koukali, co si vymýšlím. Asi jsem je trošku zaskočila, ale nebyl tam žádný problém.“*

Respondentka č. 3: *„Někdo na mě možná koukal jako na blázna, ale nakonec byl překvapený, že to dělám děle, protože si třeba mysleli, že je to jen takové momentální vzplanutí.“*

Respondentka č. 4: *„Většinou se zajímají, jaký to je, co spolu děláme a tak. Jsou překvapený, ale spíš jsou reakce kladný.“*

S negativními reakcemi širšího okolí se respondentky setkaly v případech, kdy si lidé neuměli dobrovolnictví nikam zařadit nebo se s ním ještě nesetkali.

Respondentka č. 3: *„... když se s tím dítětem vracím MHD k dětskému centru a vystupuji v Krči, tak mě ty ženy probodávají pohledem, aby mi dali najevo, jak nesouhlasí s tím, že tam jedu svoje dítě dát, protože neodhadnou, jestli jsem jeho matka nebo kdo jsem. Takže s negativními reakcemi se setkávám spíš z toho pohledu, že lidi nevědí, kam to zařadit.“*

Jedna z respondentek se dokonce svěřuje s kuriózním případem nepochopení její činnosti od jedné z návštěvnic.

Respondentka č. 5: *„Zažila jsem jeden kuriózní případ, kdy jsem v zahradě potkala jednu paní romského původu s dítětem, která se ptala, jestli jsem maminka, potom jestli jsem teda babička a pak kdo vlastně jsem. Snažila jsem se jí nějak vysvětlit, že tam za tím dítětem*

docházím, že se o něj starám. A ona se hned snažila zjistit, kolik že mi za to platí, že by se taky přihlásila jako dobrovolník, protože tam docházela za nějakým dítětem, ale nebyla jeho biologická matka, ale asi nějaká teta.“

5.6.1.4 Subkategorie č. 4: Povědomí o dobrovolnictví

Povědomí o dobrovolnictví je další důležitou složkou výzkumu. Většina respondentek uvedla (a to i v případech obou respondentek, které k dobrovolnictví přivedla matka), že nemá ve svém okolí mnoho lidí, kteří by se věnovali dobrovolnické činnosti nebo se o ni aspoň zajímali. Podle většiny respondentek lidé o dobrovolnictví vědí, ale příliš se o něj nezajímají.

Respondentka č. 2: „A ani jsem se nesečkala s tím, že by dobrovolnictví z mého okolí taky někdo dělal. I když myslím, že informovaní jsou, že ví, že existuje spousta možností. Spíš si myslím, že se jim do toho nechce, že chtějí trávit čas jinak.“

Respondentka č. 3: „Jinak se o tom snažím s lidmi hodně mluvit, protože se domnívám, že by se to mělo dostat do povědomí.“

Respondentka č. 4: „V běžném životě jsem k dobrovolnictví přístup měla. Na ulici jsem se setkávala s lidmi, kteří prodávají různé předměty na pomoc různým projektům, dále jsem o dobrovolnictví věděla z internetu i z televize. Takže jsem věděla, že dobrovolnictví existuje, ale že není pro každého.“

Z odpovědí dále vyplývá, že než se respondentky rozhodly dobrovolnictví samy vykonávat, příliš se dobrovolnictvím nezabývaly a moc je nezajímalo.

Respondentka č. 5: „Když jsem byla mladá, o dobrovolnictví jsem se vůbec nezajímala, měla jsem spoustu svých zájmů a tak nějak to šlo mimo mě.“

Respondentka č. 3: „Poprvé jsem slyšela, že chodí dobrovolnice za mojí mámou do nemocnice a byla jsem překvapená, proč tam někdo chodí a tam mi vysvětlili, že někteří lidi to tak dělají, že chodí někomu pomáhat.“

5.6.1.5 Subkategorie č. 5: Pozitivní vztah k dětem

Všechny respondentky při rozhovoru uvedly, že hlavním nebo dílčím důvodem při jejich rozhodování, zda se věnovat dobrovolnictví byl pozitivní vztah k dětem. Ve čtyřech případech byla práce s dětmi podmínkou pro vykonávání dobrovolnické činnosti.

Respondentka č. 1: „...*moje vlastní děti jsou velké a už mě nepotřebují a já měla potřebu ten svůj mateřský cit ještě někomu dát. Neměla jsem pocit, že bych byla dostatečně naplněná... Hledala jsem práci s dětmi, což pro mě bylo rozhodující, protože jsem potřebovala tu něhu, takže jsem se zaměřila na ty malinké děti a nechtěla jsem ani děti v nemocnici.*“

Respondentka č. 2: „...*je to práce s malými dětmi, což bylo na začátku obrovský tabu a bylo poměrně obtížné se vůbec do kojeneckého ústavu dostat... A myslím, že tohle občanský sdružení zbořilo bariéry. Myslím, že ty malinký děti, že to láká hodně.*“

Respondentka č.4: „*Měla jsem zájem o děti, o práci s nimi. Byla jsem vždycky nějakým způsobem obklopená dětmi.*“

Respondentka č. 5: „*Chtěla jsem pracovat s dětmi. Po tom, co jsem prošla těma peripetemi se svými blízkými, tak tam není vývoj. U všech čtyři případů to jde přesně obrácené, normální člověk se Vám mění pod rukama až po ty plíny, krmení a není cesty zpět. Takže jsem věděla, že toho bych nebyla schopná.*“

5.6.1.6 Subkategorie č. 6: Víra

Dalším důležitým kritériem, které může ovlivnit rozhodování, zda se stát dobrovolníkem, je víra. Této otázky jsem se dotkla na začátku rozhovorů, když se měly respondentky představit. Některé se k tomuto tématu samy dostaly v průběhu rozhovoru přesto, že se tématem víry žádná konkrétní otázka nezabývá. Z výzkumu vyplývá, že většiny respondentek se téma víry nějakým způsobem dotýká. Většinou respondentky na otázku víry odpovídaly, že hledají dobro samy v sobě a v něco věří. Jedna z respondentek uvedla, že je stoprocentní ateistka. Jedna z respondentek je z aktivní katolické rodiny a jedna z respondentek má maminku katoličku, takže byla ve víře vychovaná, ale sama sebe za aktivní věřící nepovažuje.

Respondentka č. 3: „*meditovat sice můžu a můžu se pak dostat výš, ale nemusím tomu věnovat tolik čas... ve smyslu, že budu jezdit někde za mistrama po celém světě, ale ten čas můžu využít líp teď a tady pro to dobro. Gró toho všeho je především v tom, být bůh sám sobě. Ostatní mají takový názor, že až se dostanou sami dostatečně vysoko, pomůžou ostatním. Já to vnímám, že je potřeba pomoci teď a tady.*“

5.6.2 Kategorie „kompetence k dobrovolné činnosti“

Dále mě zajímalo, zda se dobrovolnice domnívají, že je pro zapojení se do projektu nutné mít nějaké základní znalosti či zkušenosti, jestli měli nějaké obavy z vlastního selhání v rámci projektu a jak byly pro dobrovolnickou práci vyškolené.

5.6.2.1 Subkategorie č. 1: Zkušenosti s malými dětmi

Většina respondentek uvedla, že má nějakou zkušenost s dětmi. Jelikož tři z pěti respondentek mají vlastní děti, byla to u nich zkušenost s vlastními dětmi, případně vnoučaty. Jedna z respondentek se starala o děti ze svého okolí.

Respondentka č. 1: *„Mám zkušenost s vlastními dětmi, takže jsem to všechno tak jako oprášila v paměti.“*

Respondentka č. 2: *„...vzhledem k tomu, že mám dvě děti, tak to pro mě nebylo těžké.“*

Respondentka č. 4: *„Zkušenost jsem sama měla pouze se staršími dětmi a neuměla jsem se starat o miminka..“*

5.6.2.2 Subkategorie č. 2: Osobnostní rysy

Respondentky se shodují na vlastnostech, jakými jsou trpělivost, tolerance, empatie a osobní vyrovnanost. Tyto vlastnosti se ve výpovědích respondentek opakují. Dále dvě respondentky uvádějí, že je nutné brát v potaz, že se nejedná o vlastní děti a nemohou tak s nimi zacházet.

Respondentka č. 1: *„Člověk nesmí být zaujatý, musí být otevřený a přijímat to dítě, ať už je jakékoli. Potřebná je určitě taky trpělivost, protože tu s těma dětmi musíte mít. Pak určitě schopnost si hrát s těma dětmi, věnovat jim pozornost, což mi přináší radost, mám pocit, že jsme si dávali tak vzájemně.“*

Respondentka č. 2: *„...určitě vztah k dětem. Mám kamarádky, které třeba vztah k dětem nemám. Pak je určitě potřeba trpělivost, když ty starší děti třeba zlobí. Nebo i než někam dojdou, jsou malý a pomalý, tak určitě být trpělivý.“*

Respondentka č. 3: *„Určitě empatie... No a taky nemůžu používat metody, které jsem používala u svých dětí, tady použít nemůžu. Jako třeba když si dítě lehne na zem a kope nohama, tak já mám pocit, že je potřeba ho polít vodou a to tady udělat nemůžu, že jo. No a*

díky tomu jsem zjistila, že se to dá řešit i jinak, třeba rozptýlit jeho pozornost jinam, tak to jsem se tím naučila.“

Respondentka č. 4: *„Určitě hlavně sebeovládání. Kolikrát jsou situace, kdy Vás ty děti vytočí, že když by to bylo Vaše dítě, tak byste mu jednu švihla a vysvětlila mu, že tohle se prostě nemůže, ale tohle si dovolit nemůžete. A člověk musí mít kladný přístup k dětem. Když by člověk neměl rád děti, tak to vůbec nemůže dělat, tu práci. Pak taky ochota určitě.“*

Respondentka č. 5: *„Já sama si myslím, že je dobře tuhle činnost dělat, když je člověk vyrovnaný a spokojený a ne si tam léčit nějaký mindrák. To považuju za důležité... Potom určitě empatie, umět se do nich vcítit, nevnucovat jim svojí představu, ale zkusit, jak jim by se to líbilo, jaký způsob a přizpůsobit se.“*

5.6.2.3 Subkategorie č. 3: Časové hledisko

Všechny respondentky, které byly do výzkumu zapojené, byly v době výzkumu pracovně vytížené. Pokud jsem se ptala na situaci, kdy se začaly dobrovolnické činnosti věnovat, zjistila jsem, že jedna respondentka začínala s dobrovolnickou činností jako nezaměstnaná, jedna jako studentka docházející na brigádu a ostatní respondentky začaly s dobrovolnou činností při práci. Z pěti respondentek pracovala jedna na živnostenský list, tudíž byla časově velmi svobodná a jedna respondentka pracovala v nepřetržitém směnném provozu. Ostatní respondentky docházely do práce každý den. Respondentky se shodují na tom, že dobrovolnická činnosti je činnost, která určitý čas zabere, ale pokud člověk chce, stane se dobrovolnictví přirozenou součástí jeho programu.

Respondentka č. 1: *„Začínala jsem, když jsem chodila do normální práce na HPP, ale ten čas jsem si prostě vyčlenila. A teď mám živnost, tak se to dá skloubit docela snadno. Docházím tak na 2,5 hodiny dopoledne – od svačiny do oběda, kdy jde pak děťátko spinkat. A myslím, že pro ty menší děti je to tak akorát.“*

Respondentka č. 2: *„Začala jsem se tomu věnovat, když jsem byla nezaměstnaná asi půl roku a to jsem mohla chodit ve všední den. Ale pak jsem začala pracovat, tak to pro mě byl program na sobotní odpoledne. Ale neměla jsem pocit, že by mě to nějak časově omezovalo. Když mi to o tom víkendů nevyšlo, tak jsem to odložila.“*

Respondentka č. 3: „*Dřív jsem tam trávila dopoledne, asi dvě hodiny, ale zase než tam člověk dojde a vrátí se, tak to bylo celé dopoledne. Ale teď, když můžeme za bránu, tak je ten čas uvolněnější a беру si chlapečka na celý den.*“

Respondentka č. 4: „*Náročný časově to teď celkem je, ale dá se to přizpůsobit. Je to spíš o tom chtít a najít si ty dvě tři hodinky pak není problém.*“

Respondentka č. 5: „*Chodím s železnou pravidelností jednou týdně a jsem tam tak od těch třech hodin od půl sedmé do sedmi... A tak jednou za měsíc až šest neděl chodíme na společný výlet. Čas to samozřejmě zabere, ale když si to naplánujete, tak to není náročný. To se vždycky ten čas najde.*“

5.6.2.4 Subkategorie č. 4: Obavy

V souvislosti s předchozími subkategoriemi, kterými jsou zkušenosti s malými dětmi, osobností rysy i časové hledisko mohou souviset obavy. Ptala jsem se proto respondentek, zda měly z výkonu činnosti předem nějaké obavy nebo zda se domnívají, že takovou činnost zvládne každý.

Respondentky se shodují, že co se týče praktických dovedností, nejsou určité potřeba a v případě, že si nevěděly rady, jim sestry vše ochotně ukázaly.

Respondentka č. 2: „*Obavy jsem samozřejmě trošku měla, hlavně u těch novorozenců. Ale nakonec se ukázalo, že to vůbec nebyl problém, což mě i překvapilo. Já jsem dokonce žádala v počátku o starší dítě, ale dostala jsem novorozence a samotnou mě překvapilo, jak to bylo přirozený a vůbec mi to nedělalo potíže.*“

Respondentka č. 3: „*Nejvíce jsou tam vítáni chlapi nebo kluci, protože jsou schopný s těma dětmi blbnout. Takže když to může dělat kluk přes dvacet, který má úspěch, tak tam žádný speciální vlastnosti určitě nejsou potřeba.*“

Respondentka č. 4: „*Dostala jsem dvouměsíční holčičku a bála jsem se, abych jí třeba nezlomila ručičku, když jí budu oblíkat. Nicméně předem jsem se nic neučila, až v průběhu. Sestry mi tam se vším pomohly, všechno mi ukázaly, řekli mi, jak co dělat a že se nemusím bát.*“

Obavy dobrovolníků zapojených do tohoto programu se snaží v programu zmírnit i vstupním dotazníkem. V tom dobrovolníci vyplňují, o jaké dítě mají zájem.

Respondentka č. 3: „Dopředu se Vás ptají, jaké máte představy, a snaží se Vám vyjít vstříc. Ptali se mě, jestli by mi vadilo postižené dítě, což jsem říkala, že nevím, protože jsem tu situaci nezažila.“

Respondentka č. 4: „Ze začátku, když se stanete dobrovolníkem, tak se Vás na pohovoru ptají, jaké dítě chcete. Jestli Vám bude vadit, že je dítě postižené, nebo že je to rom, že je od drogově závislé matky, protože ty děti jsou trochu jiné. Tam můžete trochu ovlivnit, jaké dítě dostanete a snížit tak trochu ty svoje obavy.“

U některých dobrovolnic se objevily obavy s vlastního selhání.

Respondentka č. 5: „Měla jsem strach, že neuspěju. Ale v tom smyslu, že bych to cítila jako svojí vlastní prohru. Bylo to pro mě natolik neznámé, že jsem z toho měla obavy. Z každé nové věci mám obavy a až když tu věc zvládnou, tak se divím, čeho jsem se vůbec bála.“

Jedna z respondentek uvedla, že má obavu, zda to bude zvládat časově.

Respondentka č. 2: „Kupodivu jsem měla jen obavu z toho, že tam nebudu moc pravidelně docházet. Což se ukázalo, že se zvládat dá a snažím se docházet opravdu pravidelně, i když někdy to samozřejmě nejde.“

Ve všech případech se ale ukázalo, že obavy byly zbytečné.

5.6.2.5 Subkategorie č. 5: Školení a další vzdělávání

Ohledně školení a dalšího vzdělávání odpovídaly respondentky, že předem se samy nic neučily. Všechny respondentky se zúčastnily povinného úvodního školení, které bylo zaměřeno jak na praktické záležitosti, tak na další zásady při vykonávání dobrovolnické práce. Respondentky většinou vnímaly školení jako přínosné.

Respondentka č. 3: „Jinak jsem měla představu, že ty školení budou o tom, jak se má dítě třeba přebalovat a tak to teda nebylo. Spíš se to zaměřovalo na ty ostatní nástrahy, které s tím souvisí.“

Respondent č.5: „Měli jsme ten úvodní kurz, to zacvičení, kde nám všechno řekli, všechny zásady a ukazovali nám, jak s těmi dětmi zacházet.“

Čtyři z pěti respondentek jsou zapojeny do projektu „Za bránu“ (kdy mohou chodit s dítětem i mimo areál). Kvůli tomuto projektu musely podstoupit další školení. Jedna

z respondentek do projektu zapojená není. Nestihla termín školení a nesplňovala podmínku, že dítěti musí být minimálně jeden rok.

Respondentka č. 1: *„Školení je jednou za rok a já jsem ho teď trochu prošvihla, ale můj chlapeček zatím nebyl dostatečně velký, protože dítěti musí být minimálně rok.“*

Respondentka č. 3: *„...když jsme chtěli chodit za bránu, musela jsem absolvovat nějakou první pomoc.“*

Aktivnější přístup ke školení měla ale pouze jediná respondentka. Tato respondentka vítá jakoukoli možnost se dále vzdělávat. Je do projektu zapojená již 8 let a pečovala za tu dobu o 6 dětí, některé byly i nějakým způsobem postižené, proto vítá jakoukoli možnost se něco dalšího naučit. Jelikož ostatní uvádí, že není potřeba mít speciální schopnosti, zdá se, že dávají přednost volný čas trávit s dětmi a školení a další vzdělávání nepovažují za zásadní.

Respondentka č. 5: *„...bavilo mě se cokoli učit. Byla jsem třeba i na kurzu muzikoterapie. Taky jelikož jsem měla dítě s lehkou mozkovou obrnou, tak jsem chodila na kurz kojeneckých masáží, zdálo se mi to skvělý a potom jsem to na tom dítěti praktikovala. Kdykoli když byla možnost zúčastnit se nějakých přednášek, tak jsem šla. Třeba na kurz první pomoci, kde jsme cvičili třeba umělé dýchání s miminky. To já ráda, zajímá mě to.“*

5.6.3 Kategorie „satisfakce z dobrovolné činnosti“

5.6.3.1 Subkategorie č. 1: „Nedělám nic výjimečného.“

Většina respondentek uvádí, že nemá pocit, že by dělala něco výjimečného. Dobrovolnictví se stalo přirozenou součástí jejich života.

Respondentka č. 2: *„Tak já si hlavně nemyslím, že je to nějaký úplně ušlechtilý, to jsou daleko jiný dobrovolnický činnosti, třeba chodit na onkologické oddělení nebo tak.“*

Respondentka č. 5: *„Já to neberu, že dělám dobro. Je to součástí mého života. Jednou do roka máme děkovačku v kapli a tam je vždycky nějaký kulturní program a pak nám děkují, pan ředitel nám dává kytku... vždycky o tom mluví, jak nám děkují za náš čas a mě to vždycky přijde až zvláštní. Mě už to přijde normální. Pro mě je to nezbytná součást mého života a lituju, že jsem se tomu nevěnovala už dřív, že jsem to neobjevila, ale tak všechno má svůj čas.“*

5.6.3.2 Subkategorie č. 2: Vnitřní naplnění

Všechny respondentky uvádí, že je dobrovolnická činnost vnitřně naplňuje, cítí se díky ní spokojenější a dobrovolnická činnost je podle jejich slov přínosná nejen pro jejich klienty, ale i pro ně samotné.

Respondentka č. 1: *„Já jsem sama se sebou celkem spokojená i bez tak (smích). Ale tak určitě mě ta práce v tomhle pomáhá... Rozhodně to dělám kvůli sobě, že jsem potřebovala ještě někomu předat lásku, kterou doma nikdo nechce, protože děti už jsou velké.“*

Respondentka č. 2: *„...jsem člověk, kterému je dobře, když může mít rád někoho dalšího, takže mě baví starat se o někoho, vymýšlet mu program, užít si sním legraci a je mi dobře když vidím, že pro ty děti je to fajn... Připadá mi, že využívám zase jinou část svojí osobnosti. Je to úplně čistá radost. Pocit té užitečnosti pro něj je z mého pohledu menší, než ta radost pro mě, která vyplývá samozřejmě z toho, že on má radost.“*

Respondent č. 3: *„Dobrovolničení jako takové mi dá asi ten dobrý pocit, že chci využít své možnosti a udělat někomu radost.“*

Respondentka č. 4: *„Cítím, že se vyvíjím duševně... Pocit štěstí. Je to zadostiučinění, že někomu pomůžu, i když nepatrně, ale pomůžu mu naučit se něco, přizpůsobit se společnosti a připravit ho na život.“*

Respondentka č. 5: *„Pro mě už se to stalo součástí. Já si vůbec neumím představit život bez toho... Pořád nemám pocit, že bych byla vyhaslá, že mi to nemá co dát, protože to je pořád nový. Mě to nabije. I když tam jedu třeba úplně vyždímaná z práce a i když je to fyzicky náročný, protože třeba nosíte čtyřletý dítě a blbnete s ním, vrátím se domů fyzicky vyčerpaná, tak to je jenom chvilka a pak už se tam zase těším. Mě to strašně baví.“*

5.6.3.3 Subkategorie č. 3: Cíl

Jako cíl své dobrovolnické práce uvádí většina respondentek spokojené dítě, případně co nejvíce spokojených dětí. Některé respondentky se zmiňují o adopci a o možnosti dítě lépe socializovat a připravit pro skutečný život a zmírnit tak dopady na jejich vývoj.

Respondentka č. 3: *„Ale určitě by se mi líp usínalo, kdyby se chlapeček dostal do dobré rodiny a ještě líp by se mi usínalo, když bych se s ním mohla občas v té rodině vidat, protože to se prý občas povede...“*

Respondentka č. 4: „...mám v tuhle chvíli touhu jí učit, aby do toho života něco získali, trochu jí pomoci dohnat ty vrstevníky, protože jsou v tuhle chvíli trochu opožděné, tak jí aspoň trochu nahradit normální život. Trošku je předpřipravit pro budoucí život.“ „Samozřejmě dovést dítě k adopci. A tím třeba i zmenšit počet dětí, který v tom centru budou.“

Respondentka č. 5: „Tím cílem je asi to, aby to dítě bylo co nejmíň poškozený a aby je to co nejmíň poznamenalo.“

Dvě z respondentek mají pochybnosti, jestli mají takový vliv na dítě, aby mohly hovořit o nějakém cíli do budoucna.

Respondentka č. 1: „...obecně myslím, že za dvě hodiny v týdnu se toho zase tolik udělat nedá, je to taková kapička v moři.“

Respondentka č. 2.: „Ale třeba že bych měla pocit, že můžu tomu dítěti pomoci k adopci, to si nemyslím, to jde úplně mimo nás, to nemáme šanci ovlivnit. Na to nemáme vůbec žádný vliv.“

5.6.3.4 Subkategorie č. 4: Důvod k ukončení činnosti

Dvě z respondentek jsou momentálně bez přiděleného dítěte, protože jejich svěřenec odešel do adopce a ony zatím nezažádaly o další dítě. Tohoto případu, kdy dítě odejde do adopce a dobrovolník si o další dítě nezažádá, se ale dotýkají všechny respondentky. Pro jednu z respondentek se jedná o přerušení nedobrovolné.

Respondentka č. 1: „Za tímhle chlapečkem jsem chodila od dvou měsíců do roku a půl, tak musím počkat a uvidím, jak se potom rozhodnu, jestli v tom ještě budu pokračovat dál. Potřebuju teď prostě chvíli vypnout.“

Respondentka č. 3: „Ale pak by to mohlo změnit ještě to, co jsem zatím nezažila, což je to když to dítě odejde. Nevím, jak to budu cítit, až se pak udá. Zatím to mám nastavené tak, že zaplatpánbůh, že se udá, ale nevím, co pak udělá to srdce. Tak to zatím nevím, i když to rozhodně není tak, že bych pak chtěla skončit.“

Respondentka č. 4: „Jelikož ale teď už půjdou holky do adopce, tak teď už nebudu chodit. Musím se v práci trošku zapracovat, jsem tam teď dva měsíce, trochu si to časově uspořádat, ale doufám, že pak zase budu mít možnost pokračovat.“

Respondentka č. 5: „Teď mě to asi čeká, protože když si dítě zvyká na nové adoptivní rodiče, tak je nežádoucí, aby tam dobrovolník docházel, ale zároveň tam nemůže chodit za jiným

dítětem, než ona odejde. Takže teď asi nuceně budu bez dítěte, bude to nucený a bude to hrozný. “

Další důvody, které respondentky uváděly, by se daly nazvat jako vnější. Jedná se o hledisko časové (zmíněné jednou), hledisko lokality (zmíněné jednou), změna práce, při které by dobrovolnictví nešlo vykonávat (zmíněné jednou) a zdravotní důvody (zmíněné dvakrát).

Respondentka č. 3: *„Od takové práce se neodchází, dokud je potřeba, to prostě nejde...samozřejmě zdravotní důvody, kvůli kterým by člověk nemohl. Nebo může člověk změnit práci, kde by to nemohl dělat. “*

Respondentka č. 5: *„Zdravotní důvody, když bych to nemohla dělat naplno. A nevím, jestli bych hned poznala a asi bych to chtěla prodlužovat. “*

Velmi často zmiňovaným důvodem byl přístup personálu. Respondentky uvedly, že pokud by se změnilo dobré vztahy na pracovišti a vnímaly by nechuť ze strany sester, vedlo by je to k přemýšlení, zda dobrovolnické činnosti nezanechají.

Respondent č. 1: *„Kdybych vnímala nějakou nechuť ze strany personálu, že by mě tam třeba nechtěli. “*

Respondentka č. 2: *„Pak kdyby byly nepříznivé podmínky na tom pracovišti, kdyby nám házeli klacky pod nohy, což se neděje. Pak asi kdyby se zpřísnili podmínky. Třeba teď mi vyhovuje, že můžeme za bránu, tak nevím, jestli bych setrvala, kdybychom tohle najednou nemohli a museli být pořád na zahradě, to by mi asi přišlo hodně omezující a jednotvárný. “*

Respondentka č. 5: *„... když už by mi to nešlo, když už bych to třeba neuměla. Protože to poznáte, jak tam na Vás reagují a ty vztahy tam. “*

5.6.4 Kategorie „vztah s klientem“

5.6.4.1 Subkategorie č. 1: „Nejsou to žádní chudáčkové, jen potřebují lásku.“

Většina respondentek se dotkla tématu sester a potřeby lásky. Žádná z respondentek neuvedla, že by měla dojem, že děti jsou v centru zanedbávané, že o ně není dobře postaráno a že je prostředí kojeneckého ústavu nevlídné. Všechny zmiňují, že sestry se dětem velice věnují, ale bohužel nemají čas věnovat se jim individuálně. Shodují se také v tom, že jejich vztah není založen na lítosti.

Respondentka č. 2: „*A první dojem byl, že je to tam strašně hezký, v tom centru, že je to tam obhospodařovaný, že je tam strašně krásný a přívětivý prostředí.*“

Respondentka č. 3: „*Sestry sice dělají, co můžou, ale na jednu sestru je 7 dětí a čas na to se věnovat tomu určitému dítěti, tam v žádném případě není... A to vůbec nemyslím tak, že ty sestry se tam nestarají, ty dělají, co můžou, ale stejně to dítě nezažije ten pocit, že je tam někdo jen pro něj.*“

Respondentka č. 4: „*Taky si prohlubuju cítění a povědomí o tomto problému. Dřív měl člověk tendenci si myslet, že jsou v tom centru ty děti chudáci.*“

Respondentka č. 5: „*Ty sestry dělají maximum, ale pořád je těch dětí na jednu sestru hodně a oni soupeří o její pozornost, u koho bude déle. No, takže v tomhle je ten projekt pro ty děti určitě hrozně důležitý... Vám těch dětí nesmí být líto, vy tam nechodíte za chudinkami, ale za normálními dětmi, jenom mají jiný osud. A při té činnosti na to vůbec nemyslíte, že jsou to chudinky, abych je tam litovala.*“

5.6.4.2 Subkategorie č. 2: Vývoj vztahu

Všechny respondentky cítily, že jejich vztah s klientem se vyvíjí. Pociťování vývoje vztahu bylo většinou přímo úměrné délce vztahu s klientem a také věku klienta. Respondentky se shodují v tom, že u větších dětí se dá lépe poznat, jak se vztah vyvíjí.

Respondentka č. 1: „*pak když už je větší, tak Vás potěší, že když tam přijdete, že se k Vám třeba rozběhne. Tam je určitě cítit, že se ten vztah prohlubuje. Myslím, že to je to děťátko schopné rozlišit klidně už od 5 měsíců, kdo za ním přišel, že už se na Vás směje, když Vás vidí.*“

Respondentka č. 2: „*Tak u té holčičky jsem nepozorovala, že by se ten vztah ke mně měnil, na to byla podle mě ještě malá, takže u té jsem pozorovala jen její vývoj. Že na začátku se Vám třeba ty děti nedívají do očí, pak když už jsou starší, tak už jo, pak se smějí. A u toho kluka určitě. Ten byl ze začátku stydlivější, zamklejší a pak už komunikoval. I když zase jestli si to nepletu s tím jeho osobním vývojem. Když jsem ho dostala, tak vůbec nemluvil, ale pak začal už mít nějakou slovní zásobu, i když omezenou.*“

Respondentka č. 3: „*...jakmile začnete chodit za kterýmkoli dítětem častěji, tak Vás pozná. Tyhle menší děti to vnímají asi trochu jinak, než ty větší.*“

Respondentka č. 4: „*Ted' jak už jsou starší, tak se pořád vyvíjí a mění. Jsou tam pořád nové pokroky, to je každý týden něco. Začali chodit, mluvit, dávají dohromady věty. Co se našeho vztahu týče, určitě se taky prohlubuje, když už je ted' větší, myslím, že to hodně vnímají, že jsme tam pro ně. Dřív když jsem odešla, tak si třeba lehla a hned šla spát a podle mě to moc nevnímala, ale ted' už ví, že jsem tam pro ni. Už mi třeba neříká „teta“, ale jménem.“*

Respondentka č. 5: „*To je úplně jasný, jak vývoj v citové rovině, protože to dítě se na vás úplně klepe. Třeba když přijdete a děti se zrovna cachtají v bazénku a ono vyskočí, když vás jenom zahlídne a běží za vámi, i když v bazénku by mu bylo líp. Takže vidíte, že to dítě má zájem“*

Všechny respondentky mají možnost svoje děti koupat, krmit i například ukládat ke spánku a podobně. Shodují se, že je to pro vybudování pevného vztahu s dítětem velice přínosné.

Respondentka č. 3: „*Jsem ráda, že tam kde jsem, nám sestry vycházejí vstříc, že jsem si dítě mohla vykoupat, nakrmit, protože tam vznikají ty vztahy. Když by to nebylo možné, tak by tam ta vazba s tím dítětem nemohla být taková.“*

Respondentka č. 5: „*Jsem ráda, že na oddělení, kde jsem, je to tak vytvořený, že je tam taková důvěra, že se tam cítím jako doma a smím všechno... mám i to privilegium, že koupu a všechno... na těch odděleních, kde nemůžou koupat, což je škoda, protože tam vznikají úžasné vztahy.“*

Dále se všechny čtyři respondentky, které jsou zapojené do projektu „Za bránu“ shodují, že je to pro vývoj dětí samotných i jejich vztahu s nimi určitě přínosné.

Respondentka č. 2: „*...a taky „Za bránu“ je naučíte úplně obyčejný věci, jako třeba ježdění autobusem a to určitě přínos má. Že se třeba ty sociální dovednosti můžou naučit dřív, než třeba až v dětském domově.“*

Respondentka č. 3: „*No a projektem „Za bránu“ se ten vztah dostal zase úplně někam jinam, protože mu najednou nabízíte úplně nevšední zážitek. Že ho vezmete úplně do neznáma, kde se nejdřív třeba bojí, ale pak si to začne užívat. Když se pak dostanou do nové rodiny, tak je to pro ty děti, které nechodí za bránu, obrovský šok.“*

Respondentka č. 5: „*Jinak jsem zapojená do projektu „Za bránu“ a to je taky skvělý, protože ta holčička, kterou mám teď, se zpočátku bála úplně všeho. Třeba mužů. No a teďko už jdeme, ona je komunikativní, nebojí se lidí.*“

5.6.4.3 Subkategorie č. 3: Adopce

Respondentky uvádějí, že na možnost adopce jsou připravované už od úvodního školení. Jsou na to neustále upozorňované a je jim předesíláno, aby se na to připravily a nebudovaly si k dítěti hlubší vztah než právě takový, jaký je potřeba pro úspěšné doprovázení dítěte do doby, než odejde do adoptivní rodiny. Respondentky se ale shodují na tom, že to není situace, na kterou se dá úplně dopředu připravit. Uvádí také, že se jedná o velmi smíšené pocity. Na jednu stranu prožívají radost, protože se jedná o to nejlepší, co mohlo dítě potkat. Na druhou stranu jsou smutné, že ztratí s dítětem ve většině případů kontakt.

Respondentka č. 1: „*To člověk neodhadne, ale já jsem si to zakázala. Už od začátku Vás tam na to připravují, že se na to dítě nesmíte fixovat, protože to by pro něj nebylo dobré a musíte ho pustit a mít z toho radost, že jde do adopce, protože to je pro něj to nejlepší, co ho může potkat.*“

Respondentka č. 2: „*A pak se nás snaží připravit na ten odchod těch dětí, to jsou svědomitý a hodný a říkají nám dopředu, ať na to myslíme, ale to stejně nejde. Je teda dobře, že na to člověk myslí... ale teď u toho chlapečka mě to překvapilo, i když jsem byla hodně šťastná, že to bude mít teď super, tak mě to mrzelo.*“

Respondentka č. 4: „*Na jednu stranu je to strašná radost, že půjdou domů a dostanou se do normálního života. Na druhou stranu byli s námi dva roky, takže jsou to takový miminka naše, máme je rádi, tak to bude těžký, ale musí to tak být. Do toho programu jsme s tím šli, že to takhle musí být.*“

Jedna z respondentek se zatím s touto situací nesetkala, ale k situaci ohledně možné adopce se vyjadřuje, že by to chlapci strašně přála, i když neví, jak by to na ní samotnou působilo, protože má s chlapcem velmi hluboký vztah. Nicméně její obavy jsou spíše takové, že se do adopce vůbec nedostane, proto o adopci částečně uvažuje sama. Má z ní ale velké obavy.

Respondentka č. 3: „*... moje nepřipravenost je v tom, že ten kluk je tam dva roky a já pro něj nemůžu udělat víc, než že za ním jednou týdně chodit a víc nemůžu dělat. Protože když si ho*

ted' vezmu, tak se stane to, že mě bude 70, když jemu bude 13, což prostě nejde. Navíc v okamžiku, když bych to dítě chtěla adoptovat, tak bych musela z toho programu vystoupit.“

5.6.5 Kategorie zpětná vazba

5.6.5.1 Subkategorie č. 1: Supervize

Pokud uvažujeme o zpětné vazbě, jsou velmi důležité supervize, které se konají několikrát ročně. Tyto skupinová setkání vede psycholog Dětského centra za účasti koordinátorky projektu, paní Markéty Ostré, ale také koordinátorky dětí. Všechny respondentky hodnotí supervize kladně, přesto na ně respondentka č. 2 nedochází.

Respondentka č. 2: „...já nechodím na supervize, to je volba každého. I když myslím, že určitě je to dobré, tam se vyprávějí ty kauzy.“

Respondentky, které na supervize dochází, hodnotí kladně zejména to, že se zjistí nové informace jak o svých dětech, tak o ostatních.

Respondentka č. 1: „Vidíme se jen na těch supervizích a ty hodnotím kladně. Jsou tam psychologičky, někdy paní primárka a tam vždycky řekneme, jaké máme děťátko, co nás trápí, co bychom potřebovali řešit a od psychologičky dostanete třeba doporučení, co máme procvičovat. Je to trochu jak na třídní schůzce. Doporučí Vám, co máte s tím děťátkem dělat, že máte třeba víc číst.“

Respondentka č. 3: „Na supervizích se člověk dozví cokoli, co chce vědět. Podpora od Malíčku je obrovská, ale je to spíš o tom, kdo jak chce.“

Respondentka č. 4: „Supervize jsou přínosné v tom, že se člověk dozví o těch dětech něco víc, i o těch ostatních. Můžeme se na cokoli zeptat. Člověk zjistí i o ostatních dětech na oddělení, na co si třeba má dát pozor, ted' je tam jedna holčička, která třeba ostatním dětem ubližuje.“

Respondentka č. 5: „Víc se poznáme jen na těch výletech nebo na supervizích, protože tam se to probírá. Některé dobrovolnice ale třeba nejsou schopné v kolektivu sdělovat pocity, dělá jim to problém. Ale já třeba to využívám, když mám problém, tak ho řeším, ale i třeba když má problém někdo jiný, já to vítám. Pro mě jsou ty supervize obrovský přínos.“

5.6.5.2 Subkategorie č. 2: Vztahy na pracovišti

Pokud se otázky týkaly vztahů na pracovišti, byly respondentky ve všech případech spokojené s oddělením, na které dochází. Žádná z respondentek neměla osobní negativní zkušenost nebo pocit, že by na pracovišti nebyla vítaná. Všechny naopak hovořily o tom, že jsou sestry velice vstřícné a snaží se jim vycházet vstříc. Také všechny respondentky vnímají, že jsou sestry rády, že na jejich oddělení dobrovolníci dochází. Respondentky dobré vztahy na pracovišti hodnotí jako klíčové pro fungování celého programu.

Respondentka č. 1: *„Ale zpětná vazba od sestřiček i psychologů tam je. Řeknou nám, jestli se to dítě vyvíjí, ale i nám děkují za to, že docházíme.“*

Respondentka č. 2: *„A ze strany toho ústavu to člověk pozná z té vlivnosti. Já jsem tady neměla nikdy problém.“*

Respondentka č. 3: *„Na oddělení, kde jsem já, jsou sestry báječný, myslím, že pochopili, že jim můžeme taky trochu pomoci... to že to ostatní vnímají hodně pozitivně, jsem si uvědomila, když jsem žádala o parkovací kartu do areálu a ptala jsem se, jestli je to možné a sestry mi říkaly, že kdo jiný by měl tu parkovací kartu mít.“*

Respondentka č. 4: *„Jinak sestrám to určitě přináší pomoc. Oni tam mají třeba 6 dětí na starost, takže tím, že si to dítě vezmu, třeba ho nakrmím a vykoupu, tak jim to pomůže. Jsou nápomocné, oni ty děti znají a řeknou Vám, jak se třeba ten den děti mají, co s nimi máte dělat, že třeba nemají ten den náladu, tak ať třeba nechodíte ven, že to bude lepší. Navíc vždycky, když volám, jestli můžu přijít, oni řeknou, abych určitě přišla, že budou rády... Pokaždé nám sestry poděkují...“*

Respondentka č. 5: *„Musí být obě strany tolerantní. Sama jsem viděla i ze strany dobrovolníků, že jejich nástup je třeba hodně razantní, že mají i tendenci poučovat a to nejde... Snažím se spolupracovat. Ne že řeknu „ted'ka bude jíst“ nebo že bych určovala, co si vezme na sebe. Já si nemůžu stěžovat. Samozřejmě vidím, že některá sestra má vztah trochu jiný, ale je to v lidech... Zase abych tam chodila, když mě tam nechtějí. Já musím být v pohodě. Vždyť i v práci, když si s někým nesednete, tak děláte jenom to potřebné a víc ne...“*

Je zajímavé, že přesto, že všechny respondentky mají se sestrami dobré vztahy a kladnou vlastní zkušenost, čtyři respondentky se vyjádřily k tomu, že slyšely nebo vědí, že dříve nebo na jiných odděleních nebyla vřelost ze stran sester taková.

Respondentka č. 2: „*Co se týče sester, tak na některých odděleních třeba nejsou tak vstřícné, na některých odděleních Vám třeba neumožní krmení nebo koupání, někde se třeba více bojí.*“

Respondentka č. 3: „*Ale slyšela jsem, že na některých odděleních to tak není, že Vám tohle nedovolí nebo Vám třeba jen dítě dají přede dveře.*“

Respondentka č. 5: „*Zpočátku, co jsme slyšely, tak nebyla ještě oboustranně vytvořená ta důvěra. Že i ze stran těch sester byl trochu ostych, sestry se cítily ohrožené. A já se jim vůbec nedivím, protože mě kdyby někdo přišel na pracoviště a říkal, že to mám dělat tak a tak. Oni k těm dětem mají neuvěřitelný vztah a najednou jim ty jejich děti začne někdo brát. Je pochopitelné, že z toho měly obavy. Když jsem do projektu vstoupila já, bylo to už trochu lepší, ale stále se to vyvíjelo.*“

5.6.5.3 Subkategorie č. 3: Vztahy s ostatními dobrovolníky

Co se týče vztahů s ostatními dobrovolníky, respondentky se naprosto shodují, že se moc neznají. Samozřejmě se s ostatními dobrovolníky setkávají a zdraví, ale hlubší vztahy spolu nenavazují. Důvodem není nezájem nebo negativní přijetí ostatními dobrovolníky, ale fakt, že cílem projektu je právě úzký individuální vztah mezi dítětem a dobrovolníkem, proto se spolu dobrovolníci nesdružují. Více se mají možnost seznámit pouze na supervizích nebo výletech. Všechny respondentky se také domnívají, že pokud by měly zájem se s ostatními dobrovolníky více poznat, nebyl by v tom žádný problém a vztah by se jim podařilo navázat snadno. Dále respondentky uvádějí, že se samozřejmě s ostatními dobrovolnicemi setkávají a zdraví.

Respondentka č. 1: „*S ostatními dobrovolníky se moc neznáme, když se potkáme v parku, tak se pozdravíme, ale jinak se snažíte být jenom sama s tím děťátkem. Snažíte se někam uklidit, kde Vás nikdo neruší.*“

Respondentka č. 2: „*No a s ostatními dobrovolníky se tam moc nedružím, i když asi bych mohla mít třeba emailový kontakt, ale není to moje preference. Každý si tam užívá ty momenty s tím svým dítětem.*“

Respondentka č. 3: „*Když bych se chtěla víc družít, tak asi můžu, ale zatím máme spíš tendence mít s tím dítětem soukromí, takže nevyhledáváme společnost. I kdy už jsem si jednou říkala, že by bylo fajn, kdyby měl vedle sebe trochu tahouna, nějaké starší dítě, protože je*

trochu plachý a trošku se bojí. Myslím, že když bych to nadhodila, že se někdo nabídne, ale zatím jsem to neřešila, neměla jsem zas až takovou potřebu.“

Respondentka č. 5: *„Moc se nepotkáváme, a i když se potkáme, tak tam nejste od toho, abyste si povídala s dobrovolnicí. Protože ty děti si kolektivně hrají pořád. V zahradě se jenom pozdravíme.“*

Dalším uvedeným důvodem, proč se dobrovolnice mezi sebou neznají blíže je také fakt, že každá dobrovolnice dochází do centra v jiný čas na základě svých časových možností.

Respondentka č. 4: *„...co se týče vztahů s ostatními dobrovolníky, tak se tam moc nesetkáváme, většina dobrovolníků chodí odpoledne a já dopoledne. Samozřejmě na těch supervizích se pozdravíme. Občas se skupinky utvoří, že se ti lidé znají. Jednu dobrovolnici třeba vozíme domů.“*

5.6.5.4 Subkategorie č. 4: „Mám na koho se obrátit v případě problému.“

Všech pět respondentek uvedlo, že se v případě problému mají na koho obrátit. Čtyři respondentky uvádí, že je pro ně tato možnost důležitá a v případě problému by jí využily, případně této možnosti již využívají.

Respondentka č. 1: *„Jsou tam ty supervize, a když chcete individuálně, můžete se obrátit na koordinátorku nebo i na psychologa a určitě se to řeší. Na ty obecné problémy, jako že musíte mít odstup, nás pořád připravují na supervizích a školeních... Určitě, pokud bych řešila nějaký problém, tak bych se na ně obrátila.“*

Respondentka č. 3: *„Markéta je tam v podstatě pro všechno, takže bych se obrátila na ní a ona by pak určitě nějak pomohla. Určitě je pro mě důležité vědět, že se tam můžu na někoho obrátit.“*

Respondentka č. 4: *„Určitě se můžeme obrátit na psycholožku, na vrchní sestru, na Markétu. Vždycky se někdo najde, na koho se můžete obrátit. Je to určitě jistota, že kdyby náhodou se něco stalo, tak se mám koho zeptat. Nebo teď, když mi bude dítě odcházet, můžu jít za psycholožkou a myslím, že je lepší jít za někým, kdo tomu problému rozumí, než třeba za svým psychologem, kterej o tom problému pořádně nic neví.“*

Respondentka č. 5: „... máme kontakt na psycholožku a já toho využívám. Asi třikrát jsem si individuálně domluvila schůzku, protože někdy chci taky něco probrat, když si nevím rady... Tak kdyby tam nikdo nebyl, tak co byste dělala? To prostě tápete. To určitě je důležitý, bez toho by to nešlo. Oboustranně.“

Jedna z respondentek ale uvádí, že by této možnosti pravděpodobně nevyužila. V případě problému by se obrátila spíše na nějakou kolegyni nebo na maminku, která je do projektu též zapojená. Z výpovědi vyplývá, že má respondentka ostych řešit svoje vlastní pocity s „cizími“ lidmi a raději by si vybrala někoho blízkého nebo si problém řešila sama v sobě.

Respondentka č. 2: „Jsou tam všichni velmi ochotní a komunikují. Dá se i sejit s kolegyněmi. Taký by šlo domluvit setkání zvlášť, když by měl člověk zájem. Já bych asi jejich pomoc nevyhledala, je to pro mě v podstatě cizí člověk. Asi bych si spíše popovídala s kolegyněmi, ale vzhledem k tomu, že se tomu věnuje i maminka, můžu to probrat spíše s ní. Ale mám spíše subjektivní dojem, že bych si to musela hlavně sama v sobě nějak srovnat.“

Jedna z respondentek, která často využívá možnosti obrátit se na nějakého specialistu, je touto možností přímo nadšená. Tato respondentka má kladný vztah k dalšímu vzdělávání v rámci projektu a možnost konzultace s odborníky je pro ni dalším způsobem, jak získat cenné informace.

Respondentka č. 5: „Mě třeba nenapadlo, že třeba bublifuk je taky k něčemu jinému, než dělat mokrý byt, ale ono to dítě se učí foukat, dýchat a i kvůli mluvení je to bezvadný. A ona (speciální pedagožka) když nás viděla, tak říkala, že je to bezvadný. Takže to já ráda konzultuju... Třeba jsem i konzultovala u té poslední holčičky, jak s ní mluvit o mamince. Do jaké míry... abych si nehrála na psychologa amatéra, protože ty děti se hrozně lehce zraní.“

5.6.5.5 Subkategorie č. 5: „Osobně bych některé věci zlepšila, ale vím, že to není lehké.“

Na otázku, co by respondentky osobně na projektu zlepšily, odpověděly dvě respondentky, že by chtěly mít možnost brát si děti domů, což je zakázané. Tyto respondentky také zmiňují, že by uvítaly možnost vzít si dítě třeba na celý víkend. Obě respondentky ale chápou, že to pro děti nemusí být přínosné.

Respondentka č. 2: „Nikdy mě nic příliš netrápilo, ale líbilo by se mi daleko víc, kdybychom si mohli brát děti domů, což nemůžeme. Třeba v zimě je komplikované vymýšlet nějaký

program na ven. A pak by mě určitě lákalo brát si ty děti třeba na víkend. Člověk by měl chuť věnovat ten čas. Ale bylo nám vysvětleno, že pro ty starší děti to může být spíš negativní zkušenost, že se pak více fixují a nemusí to pochopit.

Respondentka č. 3: *„Mým velkým přáním by bylo vzít si to dítě domů nebo na víkend. Vysvětlení je teda takové, že těm dětem se špatně vysvětluje, že se pak musejí vracet a měly by v tom zmatek, ale takhle mám pocit, že bych mu mohla dát více času.“*

Dalším často uváděným námětem na zlepšení je zmenšení počtu dětí na jednu sestru tak, aby měla možnost se jim více věnovat, což také souvisí s myšlenkou děti více rozvíjet, víc s nimi pracovat.

Respondentka č. 4: *„Zmenšila bych počet dětí na jednu sestru, i když trend je spíš opačný, dřív to byly děti tři, teď je jich šest. Taky bych tam zavedla víc programů pro ty děti, hlavně ty starší, aby se víc rozvíjeli, chtělo by je to trošku povzbuzovat.“*

Respondentky jsou si ale většinou vědomy, že to není právně úplně jednoduché a že prosazování jakýchkoli změn často naráží právě na právní mantinely.

Respondentka č. 4: *„A samozřejmě by mi hrozně moc pomohlo, kdybych s ním mohla jezdit autem, což se nesmí. Ale chápu, že je to právně dost složité.“*

Respondentka č. 5: *„Nic mě nenapadá. Respektive těch nápadů by třeba několik bylo, ale zase to naráží na mantinely právní. Paní primárka si nemůže dovolit sebemenší průšvih, nebo aby byla napadnutelná... Takže ona se musí striktně pohybovat v té právní rovině. A myslím, že to, co můžeme, využíváme naplno. Nemám nápad. Myslím, že to funguje.“*

5.6.5.6 Subkategorie č. 6: „Váží si společnost naší práce?“

Respondentky se shodují, že pro společnost má jejich práce přínos pouze minimální. Společnost jejich práci příliš neoceňuje, protože o ní v mnoha případech neví, nezajímá se o ní. Jediný přínos, který to podle respondentek pro společnost má, je šíření osvěty a rozvoj péče o děti v dětských centrech.

Respondentka č. 1: *„A přínos pro společnost to myslím vůbec nemá, to je strašně zanedbatelný a nedá se o tom vůbec mluvit. Přínos to je v tom smyslu rozvoje té péče o tyhle děti a to myslím, že je důležitý.“*

Respondentka č. 2: „Myslím, že hranici centra to moc nepřesahuje. Že společnost to nevnímá. Ví, že jsou nějaké děti v nějakých domovech, ale jinak myslím, že ten zájem není. Obyčejný lidi tu skutečnost myslím ignorují.“

Respondentka č. 5: „Třeba v práci, když začnou nadávat, třeba jak ty cikáni támhle někoho zmlátili.. a to já si vždycky v duchu říkám „proč se nad tím nejdřív trochu nezamyslíš?“ Kdyby každý trošičku něco udělal, aspoň malinko, nemyslel jenom úplně na sebe, tak by třeba aspoň půlka těch lotrů tu stařenku nezmlátila a i to by bylo dobře. Takže přemýšlím nad tím i v tomhle kontextu, je to určitě dobře, že to vzniklo.“

5.7 Shrnutí výzkumu

Cílem výzkumu bylo zodpovědět čtyři výzkumné otázky. Pokusím se tedy výzkum shrnout a na tyto otázky stručně odpovědět.

Jaký byl prvotní impulz k započetí dobrovolnické činnosti?

U všech respondentek to byla touha pomáhat, dvě jako impulz k započetí dobrovolnické práce uvedly ztráty blízkých osob, které je velmi zasáhly a ony stály před volbou buď být zcela laxní a život jen odžít, nebo začít dělat něco pořádného.

Jaká je motivace k výkonu dobrovolnické činnosti?

Pro respondentky dobrovolnictví nebylo jasnou volbou a celoživotním smyslem, ale musely se k němu propracovat přes mnohdy těžké životní osudy a dostat se do bodu, kdy si samy uvědomily, že mají co předat a chtějí se o své zkušenost, energii a v jednom případě nevyhaslý mateřský cit (potom, co děti odešly z domova) ještě plně využít. Navíc všechny uvedly kladný vztah k dětem, ve čtyřech případech to dokonce byla podmínka pro vykonávání dobrovolnické činnosti.

Jaké jsou osobnostní předpoklady k výkonu dobrovolnické činnosti?

Všechny respondentky se shodují na tom, že nejdůležitějšími vlastnostmi je tolerance a trpělivost, zejména pak v práci s malými dětmi. Empatie a jakousi vnitřní vyrovnanost berou jako samozřejmost. Dvě dále uvádějí, že je důležité vnitřní nastavení, kdy si člověk musí plně uvědomovat, že se nejedná o jeho vlastní děti a nemůže tak s nimi ani zacházet. Zásadně z výzkumu vyplývá také předpoklad, že si dobrovolník uvědomí, že to dělá pro dobro dítěte a nemůže se na něj příliš fixovat. Člověk musí být zvláště opatrný a musí se od počátku nastavit

tak, že je tam od toho, aby pomohl dítěti. Musí se umět radovat z jeho případného odchodu do nové rodiny.

Jaká je satisfakce z výkonu dobrovolnické činnosti a cíle do budoucnosti?

Většina respondentek nemá pocit, že by dělala cokoli výjimečného a berou to jako příjemnou součást sebe a jsou rády, že mohou pomoci. Shodují se na tom, že odměnou je jim dobrý vnitřní pocit, který z návštěv mají. Jedna respondentka zmínila duševní vyvíjení se a jisté zadostiučinění, že někomu pomáhá, byť se může zdát, že na první pohled pouze nepatrně. Jako cíl si pak všechny vytyčují spokojené děti, přáními, které se poté zdráhají nahlas vyslovit je to, aby se děti dostaly do dobrých rodin a popřípadě je ony mohly navštěvovat. Všechny by si přály, aby byly děti schopni integrovat se do normální společnosti a plnohodnotně v ní fungovat, i když si uvědomují, že dvě hodiny v týdnu jsou pouze malá kapka v moři.

5.8 Srovnání výzkumu s již realizovanými výzkumy

Respondentky, které se přihlásily na mou výzvu, nebyly zcela reprezentativním vzorkem ve srovnání s výzkumy OS Malíček, podle kterých jsou nejvíce exponovanou kategorií studující dívky ve věku do 25 let. Všechny přihlášené respondentky byly starší 25let a všechny byly pracující. Tento rozdíl nicméně mohl být způsobený například tím, že jsem výzvu zaslala v době zkuškového období, kdy se mohla větší část studujících připravovat na zkoušky nebo si naopak užívat volna.

Při uvádění hlavního důvodu pro opuštění programu se shodly na tom, že by to musely být vážné zdravotní důvody, nebo časová neschopnost přizpůsobit se potřebám dítěte. Vzhledem k tomu, že se Malíčku věnují dobrovolně a bez jakékoli odměny, nebyly by schopny tolerovat ani negativní přístup od sester nebo napjatou atmosféru na pracovišti. V tom se můj výzkum shoduje s výzkumem OS Malíček.

Dalším, velmi důležitým poznatkem nejen z výzkumného hlediska, ale především pro samotný projekt, je, že většina respondentek se dobrovolnické činnosti přestane věnovat nebo jí přeruší až v momentě, kdy jde dítě do adoptivní rodiny. Tento poznatek ve svém výzkumu uvádí i Ostrá a Bergerová a považují ho za zásadní. Jasně z něj totiž vyplývá, že respondentkám záleží na jim svěřeném dítěti a nechtějí jej opustit v době, kdy je potřebuje a nechtějí jej vystavovat negativnímu zážitku.

Pavol Frič ve svém výzkumu také došel k závěru, že nejčastějším typem dobrovolníka je studentka humanitního oboru.

S výzkumem Pavola Friče se mé respondentky zcela shodují v otázce motivace a satisfakce, kde stejně jako on uvádějí užitečné pocity, nové zkušenosti i kontakt s cizími lidmi. Objevují se i odpovědi korespondující s výsledkem ohledně touhy efektivně využít svůj volný čas a dělat něco smysluplného. Frič dále hovoří o posílení sebevědomí a pocitu užitečnosti. S tímto výsledkem se respondentky příliš neshodují, neboť převážně nemají pocit, že by dělaly něco výjimečného. Sebevědomé už většinou do projektu vstupovaly.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci „Motivace k dobrovolnictví v OS Malíček“ jsem se soustředila na téma motivace k tomu, stát se dobrovolníkem. Hlavním cílem bylo zjistit motivy, které vedou lidi k rozhodnutí angažovat se v dobrovolné činnosti. Text je rozdělen na dvě stěžejní části, teoretickou a výzkumnou. V teoretické jsem se pokusila nejprve stručně nastínit historii fenoménu dobrovolnictví (od středověku až do dnešní doby), postupně osvětlit jeho vývoj a pojmenovat jeho chápání v současné době. Dále jsem se snažila definovat a vymezit základní pojmy, přiblížit problematiku jejich pojmenovávání a některé teorie ve stručnosti nastínit. Krátce jsem se rovněž zastavila u otázky zákonů, které se dobrovolnictví týkají a dlouho zůstávaly neměnné, až v posledních letech se začaly vyvíjet snahy o jejich zlepšení. Největší část jsem věnovala motivaci a teoriím, které se k ní váží.

To bylo ovšem obtížné, protože přes množství textů, úvah a teorií je velice těžké a téměř nemožné motivaci přesně popsat, určit, proč ten který člověk pomáhá. V kostce tak můžu říct, že motivaci můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní bych zařadila potřebu být prospěšný, trávit volný čas smysluplně, jistá touha po celkové změně společnosti, realizace náboženských hodnot atd., to jsou ovšem pouze některé motivace. Každý člověk si v sobě nese tu svou, kvůli které se rozhodl pomáhat. Z vnějších vlivů by to pak pravděpodobně byl jistý tlak okolí, naplňování očekávání jiných lidí, snaha o plnění neformálních morálních zákonů apod. Tak jako motivaci můžeme rozdělit na vnitřní a vnější, i samotné dobrovolné pomáhání má dvojí přínos a to jak společenský, tak individuální. Všeobecně taková činnost ve společnosti probouzí vyšší hodnoty, posiluje solidaritu, pomáhá

zlepšovat mravní klima. Seberealizace, vlastní rozvoj, naplnění přirozené potřeby někam patřit a mnoho dalších – to jsou poté individuální hodnoty, které dobrovolnictví přináší.

V rámci této bakalářské práce jsem prováděla kvalitativně orientovaný výzkum. Pro sběr dat jsem použila metodu polostrukturovaných rozhovorů, které jsem později analyzovala pomocí otevřeného kódování. Závěr mého výzkumu hovoří vcelku jasně – hlavní motivací pro dobrovolnou činnost v organizaci s malými dětmi byla právě možnost s malými dětmi pracovat, dále potřeba určité seberealizace, uspokojení potřeb a touha pomáhat.

Přínosem této práce je dle mého názoru zejména možnost nahlédnout na motivace dobrovolníků a na základě těchto poznatků přizpůsobit další dobrovolnické programy tak, aby dobrovolníkům vyhovovaly a aby byly naplněné stejně tak, jako je tomu v OS Malíček.

Seznam použité literatury

- ABRAMENKOVÁ, V. V. Stručný psychologický slovník. Bratislava: Pravda, 1987
- BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I. a kol., Psychologie a sociologie řízení. Praha: Management Press, 2002
- BOURDIEU, P. Teorie jednání. Praha: Karolinum, 1998
- BRUMOVSKÁ, T., SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, G. Mentoring. Praha: Portál, 2010
- ČÍŽKOVÁ, J. Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999
- DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 1998
- DRAPELA, V. J. Přehled teorií osobnosti. Praha: Portál, 1997
- DUBEN, R. Neziskový sektor v ekonomice a společnosti. Praha: Codex Bohemia. 1996
- FRIČ, P. a kol. Dárcovství a dobrovolnictví v České republice, Praha: NROS a AGNES, 2001
- FRIČ P., GOULLI R. Neziskový sektor v České republice. Praha: Eurolex, 2001
- GUGGEBÜHL-CRAIG, A. Nebezpečí moci v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2010
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000
- HENDL, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005
- HILL, G. Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky. Praha: Portál, 2004
- HOMOLA, M. Motivace lidského chování. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972
- KONOPÁSEK, Z. Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu. Praha: Biograf, 1997
- MATOUŠEK, O. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003
- NAKONEČNÝ, M.: Lexikon psychologie. Praha: Vodnář, 1995
- NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1997
- NAKONEČNÝ, M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 1999

- OSTRÁ, M., BERGEROVÁ, R. Dobrovolníci v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let. Praha: Malíček o.s., 2011
- PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia, 2005
- RIDLEY, M. Původ ctnosti, Praha: Portál, 2010
- SALAMON, L.M., ANHEIER, H.K. In Search of the Nonprofit Sector. In The Question of Definitions. 2/1992. In ŠKARABELOVÁ, S. (ed.) Definice neziskového sektoru (Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS). Brno: CVNS, 2005
- SEDLAČKOVÁ, L. Dobrovolnická centra v ČR – Metodika založení dobrovolnického centra (magisterská práce), Praha: FHS UK, 2006
- SMÉKAL, V. Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání. Brno: Barrister & Principal, 2002
- SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press, 2001
- ŠORMOVÁ, L., KLÉGROVÁ, A. Dobrovolnictví. Praha: vzdělávací institut ochrany dětí, 2006
- ŠVANCARA, J. Emoce, motivace, volní procesy. Studijní příručka k předmětu Obecná psychologie II. Brno: MSD s.r.o., 2003
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007
- TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Praha: Portál, 2006
- TOŠNER, J. „10 let rozvoje dobrovolnictví: rehabilitace občanských ctností“. In Fórum sociální politiky 2008
- Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů

Elektronické zdroje:

- BŘÍZOVÁ, B. Dobrovolnictví – studijní opora k předmětu [online]. Dostupné z: <www.zsf.jcu.cz/struktura/katedry/pore/czv/studijni_materialy-dokumenty/dobrovolnictvi>
- HEATH, A.W. Jak psát projekt kvalitativního výzkumu [online]. c1997. Dostupné z: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8338>>

- HLADKÁ, M. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje [online]. Dostupné z: <www.e-cvns.cz/soubory/Konference_Pardubice_Hladka.pdf>
- Manuál Programu Pět P v České republice [online]. c2001. Dostupné z: <www.hest.cz>
- NOVOTNÁ, H. Kvalitativní strategie výzkumu [online]. Dostupné z: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>
- TOŠNER J. Dokumentace programu Dobrovolnictví nezaměstnaných a jeho průběh v ČR [online], c2003. Dostupné z: <<http://www.hest.cz/pruvodce.shtml>>
- www.dobrovolnik.cz
- www.hest.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Otázky k rozhovoru

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s respondentkou č. 1

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s respondentkou č. 2

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s respondentkou č. 3

Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s respondentkou č. 4

Příloha č. 6: Přepis rozhovoru s respondentkou č. 5